

University of Groningen

Welke factoren zijn van kracht op ecologisch onderzoek met betrekking tot de Wet ruimtelijke ordening

Deierkauf, Charlotte

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2011

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Deierkauf, C. (2011). *Welke factoren zijn van kracht op ecologisch onderzoek met betrekking tot de Wet ruimtelijke ordening*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

university of
 groningen

faculty of mathematics
and natural sciences

Welke factoren zijn van kracht op ecologisch onderzoek met betrekking tot de Wet ruimtelijke ordening?

2010

Charlotte Deierkauf

Beta Wetenschapswinkel

Welke factoren zijn van kracht op ecologisch onderzoek met betrekking tot de Wet ruimtelijke ordening?

Auteur: Charlotte Deierkauf

Begeleiders: Prof. dr. A.P. Grootjans (RUG/Centrum voor Energie en Milieukunde, IVEM)

Drs. Karin Ree (RUG/Bèta Wetenschapswinkel)

Rapport Bèta 2011-02

ISBN (digitaal) 978-90-367-5143-8

Bèta Wetenschapswinkel

Rijksuniversiteit Groningen

Nijenborgh 4

9747 AG Groningen

T: 050-363 41 32

E: c.m.ree@rug.nl

W: www.rug.nl/wewi

Dankbetuiging

Dank gaat uit naar de Friese Milieufederatie voor de aanleiding van dit rapport en het leveren van gegevens en vragen; Adviesburo De Meent, Altenburg en Wymenga ecologisch onderzoek bv, BugelHajema bureau voor ruimtelijke ontwikkeling en milieu en Vos ecologisch onderzoek voor de medewerking aan de interviews en het leveren van gegevens; Ab Grootjans en Karin Ree van de Rijksuniversiteit Groningen voor de begeleiding.

Samenvatting

De Friese Milieufederatie en aangesloten lokale groepen voeren inspraak in procedures met betrekking tot de Wet ruimtelijke ordening (Wro). In deze procedures vindt verplichte toetsing plaats van de ecologische effecten van ruimtelijke ingrepen voor gebied en soorten. Dit onderzoek wordt veelal uitgevoerd door ecologische adviesbureaus. De milieuorganisaties vragen hoe zij de ecologische adviesrapporten kunnen beoordelen aan de hand van relevante richtlijnen en procedures voor deze toetsing.

In dit rapport is hiertoe de vraag gesteld:

Welke factoren zijn van kracht op toetsing van schadelijke effecten op gebied en soorten door ecologisch adviesbureaus met betrekking tot Wet ruimtelijke ordening?

Ruimtelijke ingrepen hebben een effect op hun omgeving en de soorten die daarin leven. Om de mogelijke effecten te toetsen schakelen de initiatiefnemers ecologische adviesbureaus in. Deze bureaus betrekken informatie van verschillende instanties, zoals particuliere gegevensbeherende organisaties en overheidsinstanties. Dit betreft vooral gegevens over de verspreiding van beschermde soorten.

Het ecologisch onderzoek staat onder invloed van wetgeving. Zo zijn de Europese Vogelrichtlijn en de Habitatrictlijn geïmplementeerd in de Nederlandse Flora en faunawet, de Natuurbeschermingswet en zijn er gebieden aangewezen als Ecologische Hoofdstructuur. Deze juridische normeringen zijn opgezet om soorten en gebieden te beschermen door eisen te stellen aan ruimtelijke ingrepen, en vormen de basis voor het ecologisch onderzoek uitgevoerd door ecologische adviesbureaus.

Uit interviews met een viertal ecologische adviesbureaus is gebleken dat de verschillende bureaus dezelfde werkwijze hanteren voor het beoordelen van schadelijke effecten van ruimtelijke ordening. Zij noemen ook dezelfde problemen en beperkingen.

Naar het oordeel van de woordvoerders van de ecologische adviesbureaus is de wetgeving tamelijk star. Er is weinig ruimte voor meer intrinsieke natuurwaarden en voor afstemming van de beoordelingen op de specifieke locatie. Een minder rigide procedure en meer overleg met de uitvoerders van het onderzoek kan tot een effectievere werkwijze leiden voor beide partijen.

De ecologische adviesbureaus zien een mogelijkheid tot verbetering in het gratis beschikbaar stellen van verspreidingsgegevens. Dit kan het vooronderzoek versnellen en daarnaast verduidelijkt het voor de beoordelende overheidsinstantie welke gegevens zijn gebruikt. Tevens kan de overheid hierdoor medewerking van de bureaus eisen voor het leveren van gegevens.

Het Netwerk Groene Bureaus kan van een keurmerk worden voorzien. Door de verplichte gedragscode van het Netwerk wordt de uitvoering van ecologisch onderzoek transparanter. Tevens levert dit de adviesbureaus een sterkere positie op in overleg met de overheid doordat het Netwerk Groene Bureaus als onderhandelingspartner kan optreden, bijvoorbeeld over de beschikbaarstelling van gegevens.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	7
2	Ecologisch onderzoek met betrekking tot Wro; overzicht van relevante actoren en deelprocessen	11
2.1	Deelprocessen en actoren in het veldproces	11
2.2	Deelprocessen en actoren in het beleidsproces	12
2.2.1	Netwerk Ecologische Monitoring (NEM).....	12
2.2.2	Gegevensautoriteit Natuur (GaN).....	14
2.2.3	Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF)	14
2.2.4	Het Natuurloket.....	15
2.2.5	Stichting VeldOnderzoek Flora en Fauna (VOFF) met de aangesloten Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's).....	15
2.2.6	Soortenbank (www.soortenbank.nl).....	19
2.2.7	Netwerk Groene Bureau (NGB).....	20
3	Juridische normering voor ecologisch onderzoek met betrekking tot Wro; een overzicht van relevante actoren en deelprocessen	23
3.1	Internationale verdragen en Europese richtlijnen.....	23
3.1.1	Vogelrichtlijn.....	24
3.1.2	Habitatrichtlijn	24
3.2	Nederlandse wet en regelgeving.....	25
3.2.1	Flora en faunawet (Ff-wet)	25
3.2.2	Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet).....	30
3.2.3	Ecologische Hoofdstructuur (EHS)	35
3.3	Juridische normering in ontwikkeling.....	38
3.3.1	Shared Environmental Information System (SEIS).....	38
3.3.2	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en Uitvoeringsbesluiten (Wabo)	38
3.3.3	Samenvoeging Natuurwetgeving	38
4	Wat is de procedure van ecologisch onderzoek uitgevoerd door ecologisch adviesbureaus?	39
5	Welke factoren zijn van kracht op toetsing van schadelijke effecten op gebied en soorten door ecologisch adviesbureaus met betrekking tot Wet ruimtelijke ordening?	43
6	Referenties.....	47
7	Bijlagen	51
7.1	Bijlage 1. Het veld- en beleidsproces van ecologisch onderzoek met betrekking tot de Wet ruimtelijke ordening	51
7.2	Bijlage 2. Gedragscode van het Netwerk Groene Bureaus (NGB)	52
7.3	Bijlage 3. Tabellen met beschermde soorten van de Flora en faunawet.....	55
7.4	Bijlage 4. Interviews met adviesbureaus.....	56

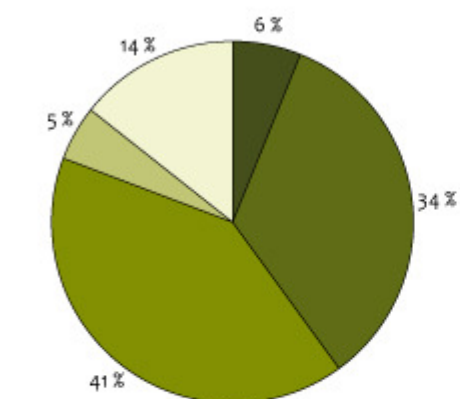

1 | Inleiding

In Nederland leven circa 25.000 diersoorten en meer dan 10.000 plantensoorten. Sommige komen wijd verspreid voor, andere alleen lokaal (Planbureau voor de Leefomgeving, 2010a).

Planten- en diersoorten in Nederland, 2009

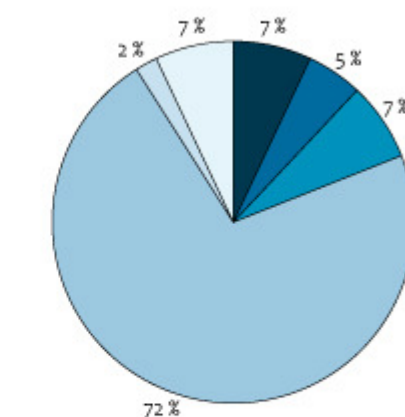
Planten

Aantal soorten

Dieren

Aantal soorten

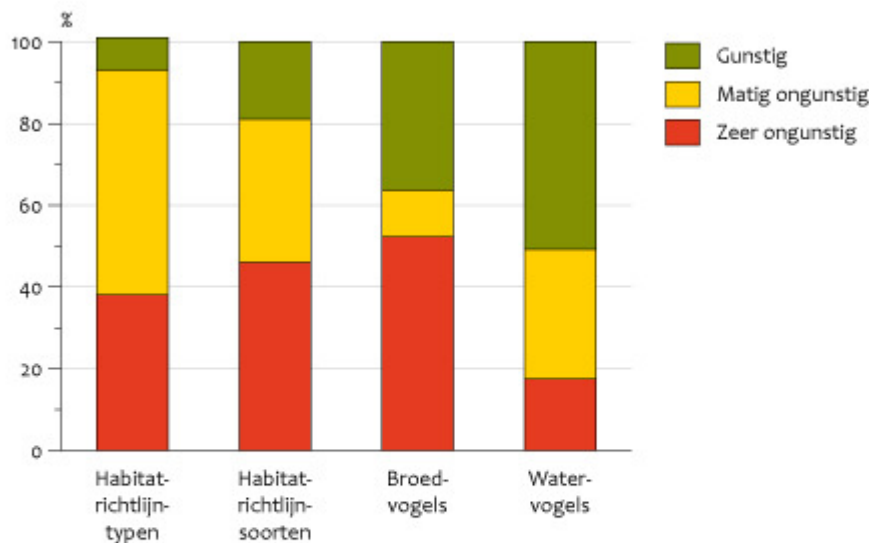

Bron: Nationaal Natuurhistorisch Museum.

CBS/aug10/1046
www.compendiumvoordeleefomgeving.nl

Sommige soorten en hun leefgebieden staan in Nederland sterk onder druk. De natuurkwaliteit, gemeten als de karakteristieke soortensamenstelling van natuurgebieden in Nederland, is sinds 1900 met ruim 50% afgenomen (ten opzichte van een relatief ongestoorde situatie). De staat van instandhouding van circa 50% van de beschermde broedvogels volgens de Vogelrichtlijn en 45% van de beschermde diersoorten volgens de Europese Habitatrichtlijn is zeer ongunstig (Planbureau voor de Leefomgeving, 2009).

Staat van instandhouding, 2006

Bron: LNV, EU.

CBS/julo8/1483
www.compendiumvoordeleefomgeving.nl

Door het omhakken van holle bomen (rust- en kraamplaatsen van vleermuizen, boom-marters en eekhoorns), het renoveren van huizen (kraam- en overwinteringplaatsen van vleermuizen), het beschoeien van oevers (leefgebied van woelrat, waterspitsmuis en noordse woelmuis), het aanleggen van wegen (versnippering van de leefgebieden van dassen, egels en vele andere zoogdieren die niet kunnen vliegen) zijn we onbewust bezig de zoogdierfauna van Nederland te decimeren (Vereniging voor Natuur- en Milieu-educatie, 2010).

Op 1 juli 2008 is de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) in werking getreden. Nieuw hieraan is dat de rijksoverheid, provincies en gemeenten een structuurvisie opstellen met de ruimtelijke ontwikkelingen in een bepaald gebied. De structuurvisie wordt uitgewerkt in de gemeentelijke bestemmingsplannen (Rijksoverheid, 2010a) (ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2007).

Het bestemmingsplan biedt de mogelijkheid gebieden en elementen te beschermen tegen functies en activiteiten die de ecologische en landschappelijke waarden van een dergelijk gebied of element kunnen aantasten. Ruimtelijke ingrepen oftewel herzieningen van het bestemmingsplan dienen getoetst te worden aan de Nederlandse natuurwetgeving. Soortenbescherming is geregeld in de Flora en faunawet, gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet en de Ecologische Hoofdstructuur. De Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn zijn hierin geïmplementeerd (Rijksoverheid, 2010b) (ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2007).

Deze toetsing wordt uitgevoerd door ecologische adviesbureaus. Deze bureaus worden door initiatiefnemers van ruimtelijke ingrepen gecontracteerd om te bepalen of de activiteiten een schadelijk effect hebben op soorten en het desbetreffende gebied en om zo ja alternatieven aan te bieden zodat een vergunning verleend kan worden. Dit onderzoek wordt geregistreerd in ecologische adviesrapporten (Hilbers 2010, Schut 2010, Vos 2010, van Denter 2010).

De Friese Milieufederatie en aangesloten lokale groepen voeren inspraak in de natuurgerelateerde procedures met betrekking tot de Wet ruimtelijke ordening. Aan de Bèta wetenschapswinkel van de Rijksuniversiteit Groningen is de vraag voorgelegd hoe de kwaliteit van bovengenoemde ecologische adviesrapporten kan worden beoordeeld (Milieufederatie, 2010).

Deze vraag is de aanleiding geweest om in voorliggend onderzoek meer duidelijkheid te verkrijgen over het veld- en beleidsproces rondom ecologisch onderzoek met betrekking tot ruimtelijke ordening, tezamen met de gerelateerde actoren. De hoofdvraag van dit rapport is dan ook:

Welke actoren, procedures en criteria zijn van kracht op toetsing van schadelijke effecten op gebied en soorten door ecologisch adviesbureaus met betrekking tot Wet ruimtelijke ordening?

Deze vraag zal in dit rapport aan de hand van verschillende deelvragen beantwoord worden. Allereerst zal ingegaan worden op de deelprocessen en actoren in het veld- en beleidsproces. Hierbij wordt gekeken naar de behoeftes van de samenleving met betrekking tot ruimtelijke ordening en de hieruit leidende effecten, oftewel het veldproces. Hierbij zal de rol van ecologische adviesbureaus behandeld worden.

Daarnaast zal gekeken worden naar communicatieve sturing vanuit het beleidsproces en de relevante actoren. Een van de belangrijkste vorm van communicatieve sturingen hierbij is het beschikbaar stellen van verspreidingsgegevens van soorten voor ecologische adviesbureaus.

In hoofdstuk 3 zal verder ingegaan worden op beleidsmaatregelen vanuit het beleidsproces die het veldproces beïnvloeden. Hierbij gaat het om juridische normering vanuit de Europese Unie en op nationaal gebied. Er zal vooral ingegaan worden op de verschillende eisen die gesteld worden aan een ruimtelijke ingreep voordat een vergunning verleend wordt.

Vervolgens zal de werkwijze van ecologische adviesbureaus besproken worden. Door interviews met verschillende bureaus is een beeld verkregen over de algemene handelswijze van ecologische adviesbureaus met betrekking tot de beoordeling van de effecten van ruimtelijke ingrepen op soorten en gebied. Tevens zijn verschillende knelpunten ter sprake gekomen welke tevens besproken zullen worden.

Als laatste zal de verkregen informatie geïntegreerd en bediscussieerd worden aan de hand van de eerder genoemde hoofdvraag. Verwacht wordt een duidelijk beeld te geven van de verschillende factoren en actoren, waardoor enige bottlenecks aan de orde gesteld kunnen worden.

2 | Ecologisch onderzoek met betrekking tot Wro; overzicht van relevante actoren en deelprocessen

---

In dit hoofdstuk zullen de verschillende deelprocessen en betrokken actoren met betrekking tot ecologisch onderzoek, wat uitgevoerd dient te worden vanuit de Wet ruimtelijke ordening (Wro), besproken worden. Dit zal beschreven worden aan de hand van het model van het veld- en beleidsproces, welke zijn weergegeven in Bijlage 1.

2.1 Deelprocessen en actoren in het veldproces

Deelprocessen en actoren in het veldproces geven de behoeftes vanuit de maatschappij weer en de uiteindelijke effecten van deze behoeftes.

De behoefte aan ruimtelijke ordening (RO) ontstaat vanuit de samenleving door verschillende ontwikkelingen zoals de groei van het bevolkingsaantal en een aantrekkende economie. Maar ook kleinere aspecten zoals het optimaliseren van de woonomgeving van een enkele burger vallen onder deze behoefte. (Rijksoverheid 2010a, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 2007).

Wanneer de behoefte aan RO aanwezig is vanuit de maatschappij wordt dit opgevangen door bedrijven en overheidsinstanties door RO aan te bieden. Burgers kunnen dit ook zelf initiëren door bijvoorbeeld een wijziging bestemmingsplan aan te vragen.

Het wijzigen van de inrichting van gebieden heeft echter een invloed op de omgeving en de flora en fauna die binnen de omgeving te vinden is. RO kan daarom een schadelijk effect hebben op gebied en soorten.

Om deze mogelijke schadelijke effecten te onderzoeken wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd, wat wettelijk verplicht is. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door ecologische adviesbureaus. Het toetsen van een gebied op schadelijke effecten is onderhevig aan wet- en regelgeving vanuit het beleidsproces. Daarnaast wordt door middel van communicatieve sturing de uitvoering van dit onderzoek beïnvloed vanuit het beleidsproces.

Uiteindelijk is er een drietal effecten uit de initiële behoefte aan RO in het veldproces. Allereerst vindt er door middel van de uitvoering van ecologisch onderzoek soort- en gebiedsbescherming plaats, door schadelijke effecten van gebiedsinrichting te onderkennen.

Daarnaast is er een economisch effect. Aan de ene kant levert de verplichting tot ecologisch onderzoek werk op voor ecologische adviesbureaus. Tevens brengt de verplichting tot ecologisch onderzoek extra kosten met zich mee voor de aanvragers van ruimtelijke wijzigingen.

Ten laatste heeft de behoefte aan RO een effect op het “natuurgevoel” van de samenleving. Hoewel het begrip natuur door elk individu anders ingevuld zal worden, zal een vermindering van natuurlijk oppervlak een negatief effect hebben op de algemene beleving van natuur. Hiermee wordt bedoeld de immateriële functie van natuur: de bijdrage van natuur aan onze gezondheid, behoud van de natuur voor generaties na ons en de intrinsieke waarde van natuur. Het draagvlak onder de Nederlandse bevolking komt ook

tot uitdrukking door het grote aantal leden van natuurbeschermingsorganisaties als Natuurmonumenten, Wereld Natuur Fonds, Vogelbescherming en de Provinciale Landschappen (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2007).

De afweging tussen de behoefte aan RO en natuurbeleving zal afhankelijk zijn van de interne behoeftes van burgers, wat enige wrijving in de samenleving kan opleveren. Het is aan overheidsinstanties dit door middel van sturing vanuit het beleidsproces dit in goede banen te leiden, aangezien investeren in de natuur belangrijk is voor de natuur zelf, maar ook voor het welzijn van de samenleving. Meer groen in de omgeving verhoogt het geluk en de gezondheid van mensen, natuur beïnvloedt ons werk en woongenot positief. Huizen 'in het groen' stijgen in waarde ten opzichte van diezelfde huizen in de stad. Maar ook los van deze sociale, economische en maatschappelijke aspecten, heeft natuur een intrinsieke waarde (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2007).

2.2 Deelprocessen en actoren in het beleidsproces

In het beleidsproces worden de verschillende actoren, deelprocessen en beleidsmaatregelen weergegeven die ingrijpen op het gedrag van beleidsinstanties, bedrijven en burgers in het veldmodel, vanuit de behoefte soorten en gebieden te beschermen.

In deze paragraaf zal de beïnvloeding van verschillende actoren door middel van communicatieve sturing besproken worden. De bespreking van beleidsmaatregelen vindt plaats in hoofdstuk 3.

Communicatieve sturing richt zich op gedragsverandering door bewustwording. Deze bewustwording wordt bereikt door het verschaffen van informatie, gegevens en voorlichting. Dit gebeurt zonder juridische normering. Voor communicatieve sturing op de uitvoering van ecologisch onderzoek wordt gebruik gemaakt van verschillende sturingsmiddelen, zowel door overheidsinstanties en belangengroepen, als door Niet-Gouvernementele Organisaties (NGO's) en Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's) (Backes et al., 2006). Verscheidene betrokken partijen zijn hieronder beschreven.

2.2.1 Netwerk Ecologische Monitoring (NEM)

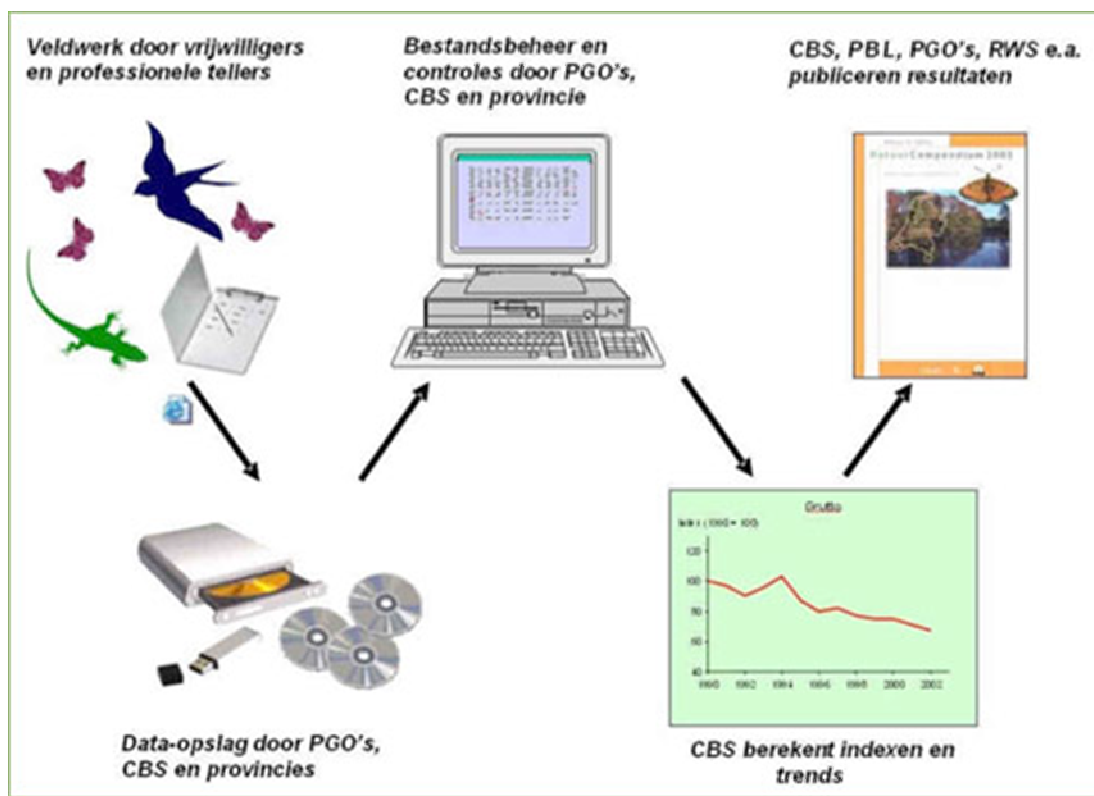
Het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) is het samenwerkingsverband van overheidsorganisaties voor de monitoring van de natuur in Nederland. De partners stellen gezamenlijk prioriteiten voor de meetdoelen en werken aan de optimalisatie van het verzamelen en bewerken van de gegevens.

Sinds de oprichting van het NEM (1997) is het nodige veranderd. Zo is de Gegevensautoriteit Natuur (GaN) opgericht; deze werkt actief mee aan het NEM. Ook zijn monitorings-taken naar de provincies verschoven. Het NEM is geen aparte organisatie die zelfstandig rapporteert over de resultaten van de meetnetten. De partners dragen zelf zorg voor het gebruik van de verzamelde informatie. De partners van het NEM zijn:

- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV, Directie Natuur, Landschap en Platteland en Gegevensautoriteit Natuur)
- Ministerie van Verkeer en Waterstaat, vertegenwoordigd door de Waterdienst en Dienst Verkeer en Scheepvaart (DVS), beide van Rijkswaterstaat
- Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM)
- Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
- Provincies

De informatiecycclus van het NEM begint bij het vaststellen van de informatiebehoefte. Hieruit volgt de monitoringstrategie, gevolgd door de productie, de overdracht en het gebruik van gegevens.

Bij de gegevensproductie spelen PGO's, provincies en CBS een grote rol (figuur 1). Alle meetlocaties van de gegevens worden in een Geografisch Informatiesysteem bij het CBS vastgelegd om andere toepassingen mogelijk te maken. Het verzamelen van gegevens wordt op gestandaardiseerde wijze gedaan en volgens de voorschriften in de handleidingen van de NEM-meetnetten (Netwerk Ecologische Monitoring, 2010).

Figuur 1. Een schema van het verkrijgen en verwerken van gegevens door het NEM en aangesloten partijen (netwerk ecologische monitoring, 2010).

De gegevens van het NEM zijn bruikbaar om de instandhouding van soorten te bepalen, wat van belang is bij de toetsing van plannen in het kader van de Flora- en Faunawet en de Natuurbeschermingswet. Deze gegevens zijn beschikbaar via het Natuurloket (zie 2.2.4).

2.2.2 Gegevensautoriteit Natuur (GaN)

In juli 2007 is prof. dr. Jan van Groenendaal door de minister van LNV benoemd als Gegevensautoriteit Natuur (GaN). Een van de belangrijkste taken van de GaN is het bevorderen van de beschikbaarheid, betrouwbaarheid en volledigheid van natuurgegevens voor bedrijven en overheden. Daarnaast bevordert de GaN de samenwerking tussen gegevensverzamelaars, -beheerders en -gebruikers.

Om het inwinnen van gegevens te verbeteren en standaardiseren, zodat deze kunnen worden ingezet ten behoeve van de vergunning- en ontheffingverlening voor de Flora en Faunawet en de Natuurbeschermingswet, ontwikkelt de Gegevensautoriteit Natuur samen met het werkveld tevens zogenaamde locatieprotocollen en stelt deze vast. Een voorbeeld van een locatieprotocol is het vleermuisprotocol, wat verder beschreven zal worden in paragraaf 2.2.7. Hier wordt in het veld reeds volop mee gewerkt (Gegevensautoriteit Natuur, 2010).

2.2.3 Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF)

Een van de belangrijkste activiteiten van de GaN is de inrichting en het beheer van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). De NDFF is ontwikkeld in samenwerking met de stichting VeldOnderzoek Flora en Fauna (VOFF), het Instituut voor Biodiversiteit en Ecosysteem Dynamica van de Universiteit van Amsterdam en de GaN.

Na invoering van de Flora- en Faunawet en de Natuurbeschermingswet was er behoefte aan duidelijkheid welke soorten en gebieden beschermd zijn en waar deze gesitueerd zijn. Aangezien hiervoor verschillende databases bestonden die niet aan elkaar gerelateerd waren, is de NDFF opgezet. Dit met als doel onnodige vertraging bij bouwprojecten te voorkomen en zeldzame planten en dieren beter te beschermen.

De NDFF is een gegevensbestand dat informatie geeft over de verspreiding van alle in Nederland levende planten- en diersoorten. Hiervoor worden bestaande gegevens samengebracht en nieuwe gegevens verzameld. Het is in Nederland het eerste volwaardige systeem dat natuurgegevens bundelt, uniformeert, valideert en op een eenvoudige manier toegankelijk maakt. Informatie uit de NDFF op abonnement is op het moment alleen beschikbaar voor overheidsinstanties; gegevens zijn te bestellen via het Natuurloket (2.2.4).

De databank wordt gevormd door de gegevens van de PGO's die zijn aangesloten bij de VOFF. Tevens worden gegevens ter beschikking gesteld door de website www.waarneming.nl, de snelst groeiende natuurwebsite in Europa die beschikt over een enorme database met gegevens over flora en fauna. De GaN zorgt voor borging van de kwaliteit van deze gegevens (Gegevensautoriteit Natuur, 2009).

2.2.4 Het Natuurloket

In tegenstelling tot de NDFF waarbij de gegevens alleen beschikbaar zijn voor overheidsinstanties, is Het Natuurloket bedoeld voor iedereen die betrokken is bij bouwplannen, ruimtelijke ordening of het beheer van natuur- of bedrijfsterreinen. De gegevens van Het Natuurloket komen rechtstreeks uit de NDFF. De gegevens zijn daarom gevalideerd, gedetailleerd (per kilometerhok) en worden regelmatig aangevuld. Voor de gegevens moet betaald worden.

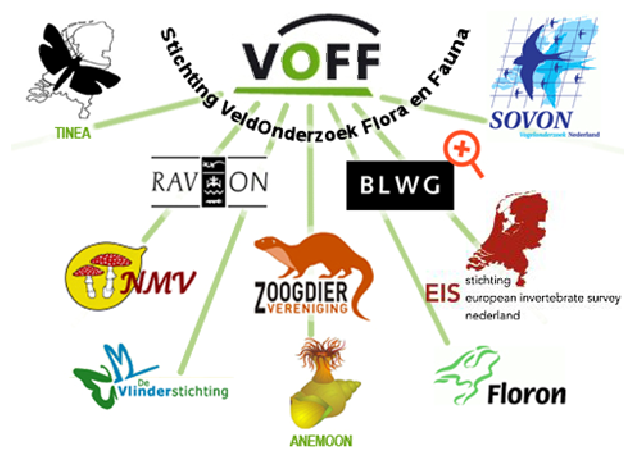
Daarnaast zorgt Het Natuurloket voor het beheer van de NDFF en het aansluiten van partijen die hun gegevens ter beschikking willen stellen via de NDFF (Natuurloket, 2010).

2.2.5 Stichting VeldOnderzoek Flora en Fauna (VOFF) met de aangesloten Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's)

De Stichting VeldOnderzoek Flora en Fauna (VOFF) is het samenwerkingsverband van tien PGO's. Deze PGO's verzamelen gegevens van alle in Nederland voorkomende soorten planten en dieren zoals hogere planten, mossen, paddenstoelen en zoogdieren, vogels, vlinders, evenals amfibieën, reptielen, vissen en ongewervelden.

Vrijwilligers verzamelen het grootste deel van de gegevens, ondersteund door een (professionele) staf. De landelijke databanken van de PGO's bevatten circa 90% van alle digitaal beschikbare natuurgegevens in Nederland (Stichting Veldonderzoek Flora en Fauna, 2010). Deze gegevens voeden, zoals eerder genoemd, de NDFF en zijn dus beschikbaar via het Natuurloket. De volgende tien PGO's zijn aangesloten bij de VOFF:

Figuur 2. De 10 verschillende PGO's die zijn aangesloten bij de VOFF (Stichting Veldonderzoek Flora en Fauna, 2010).

Bryologische en Lichenologische Werkgroep (BLWG)

De BLWG is in 1946 opgericht als werkgroep van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV), de vereniging voor veldbiologie. De BLWG vormt het bindend element voor alle mensen in Nederland met interesse voor mossen en korstmossen en stelt zich ten doel om de kennis van de Nederlandse mossen en korstmossen te vergroten.

Op het gebied van onderzoek staat de databank met verspreidingsgegevens van meer dan 1,2 miljoen waarnemingen en gedigitaliseerde museumcollecties van mossen en korstmossen centraal. Deze informatie is goed bruikbaar voor het beoordelen van voorkomen van soorten in een bestemmingswijziging van een bepaald gebied. In de wetgeving staan diverse korstmossen en mossen als bedreigd op de rode lijst genoteerd. (Bryologische en Lichenologische Werkgroep, 2010).

Stichting Floristisch Onderzoek Nederland (FLORON)

De stichting FLORON stelt zich ten doel het floristisch veldonderzoek op nationaal niveau te organiseren, te stimuleren en te coördineren. Er zijn honderden vrijwilligers in FLORON-verband actief. Het Landelijk Bureau zorgt voor begeleiding en methodische ondersteuning van floristen en voor controle en opslag van gegevens in de landelijke floradatabank FLORBASE. De gegevens uit de databank staan, samen met de bijbehorende expertise, ter beschikking voor wetenschappelijk onderzoek en onderzoek ten dienste van de bescherming van flora, vegetatie en milieu.

Door de samenwerking tussen FLORON en het Rijksherbarium Leiden zijn gegevens die over vele jaren zijn verzameld samen met de bijbehorende taxonomische en biogeografische expertise beschikbaar.

De stichting FLORON voert landelijk verschillende projecten uit, zoals het Totaalproject. Waarnemingen in het Totaalproject worden gedaan "per kilometer". Nederland is daartoe verdeeld in ruim 40.000 vakken van 1 km², de kilometerhokken. Elk jaar wordt geprobeerd over zoveel mogelijk hokken een lijst samen te stellen van alle soorten die daar voorkomen. Op deze wijze ontstaat een dekkend beeld voor heel Nederland. Binnen een kilometerhok worden alle verschillende biotopen bezocht en op een streeplijst wordt dan aangegeven welke soorten men aantreft.

Een ander project van FLORON is het Rode-Lijstproject. De FLORON-Rode Lijst vermeldt alle bedreigde en potentieel bedreigde plantensoorten van Nederland. Deze soorten zijn van belang voor beoordeling van ruimtelijke ordening op schadelijke effecten. In het Rode-Lijstproject wordt informatie over standplaats en populatiegrootte van Rode-Lijstsoorten nauwkeurig vastgelegd. De plaats van de soorten wordt op een kaartje ingetekend.

Daarnaast beheert FLORON zoals eerder vermeld de landelijke floradatabank FLORBASE. Alle waarnemingen van vrijwilligers worden opgenomen in deze databank en wordt aangevuld met gegevens die door professionele instanties verzameld zijn zoals provincies, onderzoeksinstituten, waterbeheerders en natuurbeherende instanties. FLORON heeft een overeenkomst voor gegevensuitwisseling met de belangrijkste grote bronhouders. De databank bevat 6,4 miljoen waarnemingen en wordt jaarlijks aangevuld met

een half miljoen waarnemingen. De gegevens uit FLORBASE zijn voor derden tegen lage kosten aan te vragen. Omdat FLORBASE een landsdekkend, relatief gedetailleerd bestand is, zijn de gegevens zeer geschikt voor ruimtelijke analyses op regionaal en landelijk niveau, en dus voor de evaluatie van ruimtelijke ingrepen (Stichting Floristisch Onderzoek Nederland, 2010).

Stichting Analyse, Educatie en Marien Oecologisch Onderzoek (ANEMOON)

Stichting ANEMOON vergaart gegevens, verwerkt en analyseert deze en brengt kennis en informatie naar buiten via rapportages en de databank op de gelijknamige website.

De gegevens worden vooral verkregen door vrijwilligers via verschillende projecten, zoals het Monitoringsproject Onderwater Oever, het Strandaanspoel Monitoring Project, het Atlasproject Nederlandse Mollusken, het HabSlakproject voor mollusken die vermeld staan in de Europese Habitatrichtlijn en het Purperslak Inventarisatie en Monitoring Project (Stichting Analyse, Educatie en Marien Oecologisch Onderzoek, 2010).

European Invertebrate Survey – Nederland (EIS)

EIS zet zich in voor een toename van de kennis over en betere bescherming van insecten en andere ongewervelden. Een belangrijk middel hierbij is het beschikbaarheid maken van kennis over de verspreiding, de ecologie en het beheer van ongewervelden.

Voor het verkrijgen van gegevens wordt samengewerkt met 50 werkgroepen, welke variëren van groepen met 1 persoon tot aan stichtingen en verenigingen. Elk van deze werkgroepen is gericht op een specifieke diergroep variërend van libellen tot pissebedden. Aangezien de organisatie is gesitueerd in het museum Naturalis in Leiden heeft het een rijk archief aan gegevens en experts ter beschikking. EIS is een non-profit organisatie (European Invertebrate Survey Nederland, 2010).

Nederlandse Mycologische Vereniging (NMV)

De Nederlandse Mycologische Vereniging werd op 17 oktober 1908 opgericht met als doel de bevordering van de kennis van de mycologie, oftewel paddenstoelen. De vereniging beschikt over verschillende werkgroepen, waarvan in het bijzonder de Werkgroep Paddenstoelenkartering Nederland (WPN). Binnen deze werkgroep wordt door vrijwilligers uit verschillende regio's de verspreiding van paddenstoelen gekarteerd via het Karteringsproject. Het doel van dit project is het bevorderen van paddenstoeleninventarisaties, een centrale registratie van de gegevens en het toegankelijk maken van deze gegevens (Nederlandse Mycologische Vereniging, 2010).

Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland (RAVON)

RAVON is de onderzoeks- en kennisorganisatie op het gebied van amfibieën, reptielen en vissen. Verspreidingsgegevens van de verschillende soorten worden verzameld door vrijwilligers. Het doel van de stichting is door middel van de vergaarde kennis een bijdrage leveren aan het duurzaam behouden van de Nederlandse amfibieën, reptielen en vissen.

Om het voorkomen van reptielen, amfibieën en vissen te bepalen in een gebied heeft RAVON verschillende herkenningskaarten ontwikkeld, die gratis verkrijgbaar zijn. Daarnaast zijn er verschillende veldgidsen ontwikkeld en een verspreidingsatlas, welke gedeeltelijk beschikbaar is via de website (Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland, 2010).

Vereniging SOVON Vogelonderzoek Nederland (SOVON)

SOVON organiseert en coördineert vogelonderzoek op landelijk niveau volgens gestandaardiseerde, wetenschappelijke criteria en stimuleert de deelname hieraan door zoveel mogelijk vrijwilligers. Doelstellingen van SOVON zijn het bepalen van de aantallen en verspreiding van vogels in Nederland en de verandering in tijd, het verklaren van de waarnemingen en het beschikbaar maken van de onderzoeksresultaten.

Een van de kernactiviteiten van SOVON is monitoring. Door een grote hoeveelheid aan gegevens kunnen voor de meeste in Nederland voorkomende vogelsoorten uitspraken gedaan worden over jaarlijkse veranderingen in aantallen en verspreiding. Naast verspreidingsgegevens van de vogels worden ook reproductie en overleving gevolgd.

Naast de jaarlijkse tellingen worden periodiek projecten georganiseerd die de verspreiding van vogels in heel Nederland in kaart brengen, zoals het Broedvogel Monitoring Project, het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels en het Punt-Transect-Tellingenproject. Daarnaast zijn er de laatste jaren steeds meer projecten gestart, gericht op het toepasbaar en bruikbaar maken van basisgegevens voor beleid, beheer en bescherming (Vereniging SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2010).

Stichting TINEA – Kleine Vlinders

De Stichting Tinea heeft tot doel het bevorderen van kennis over aantallen en verspreiding van de in Nederland gevonden soorten Kleine vlinders. TINEA verzamelt gegevens over in Nederland gevonden kleine vlinders, geobserveerd door vrijwilligers. Het gegevensbestand van de stichting beschikt over meer dan 600.000 records.

Verder biedt de stichting een soortenlijst aan met gedetailleerde beschrijvingen van de kleine vlinders en determinatietabellen, ter bevordering van het vaststellen van soorten die gevonden worden in een bepaald gebied (Stichting TINEA – Kleine Vlinders, 2010).

VlinderStichting (DVS)

De Vlinderstichting maakt zich sterk voor het behoud en herstel van vlinders en libellen in Nederland en Europa. De stichting zet zich in voor verbetering van de natuurkwaliteit die van belang is voor vlinders en libellen, omdat vele soorten zich op de rand van uitsterven bevinden. Het verzamelen en delen van kennis heeft als doel de vlinders en libellen in Nederland te beschermen. Daarnaast beïnvloedt de Vlinderstichting het Nederlandse en Europese beleid en ontwikkelt het draagvlak voor meer betrokkenheid bij natuurbeheer.

Verder beschikt de stichting over een uitgebreid informatie en verspreidingsbestand van vlinders en libellen (VlinderStichting, 2010).

Zoogdierverseniging

De Zoogdierverseniging zet zich in voor de studie en de bescherming van alle in het wild levende zoogdieren en hun leefgebieden. De Zoogdierverseniging is zowel nationaal als internationaal actief.

De Zoogdierverseniging streeft naar het behoud van duurzame populaties. Dit betekent dat niet alleen de belangen van individuele dieren behartigd moeten worden (verstoring van de rustplaats, opvang van zieke of verweesde dieren), maar ook dat het leefgebied van de dieren in goede conditie moet zijn en dat er voldoende ruimte is om populaties duurzaam in stand te houden. Van de 57 inheemse en ingeburgerde zoogdiersoorten staan er 24 op de Rode lijst van bedreigde en kwetsbare zoogdieren.

Om het behoud van duurzame populaties te bevorderen voert de Zoogdierverseniging verspreidings- en monitoringonderzoek uit. Zo werkt de vereniging al jaren aan het landelijk Verspreidingsonderzoek Nederlandse Zoogdieren. Dit onderzoek brengt de verspreiding in kaart van onder andere bevers en boommarters, alsmede van kleine zoogdieren door het verzamelen en uitpluizen van braakballen van uilen.

Daarnaast inventariseert en adviseert de vereniging ten bate van ruimtelijke ordeningsvraagstukken, beheer en onderhoud van terreinen en gebouwen en ontheffingsaanvragen inzake de Flora- en faunawet. Verder voert ze ook onderzoek uit naar de leefwijze van zoogdieren en het effect van beheers- en beschermingsmaatregelen, adviseert ten bate van wet- en regelgeving en geeft voorlichting over zoogdieren.

Gegevens worden verzameld door vrijwilligers en professionals van de vereniging. De gegevens van de Zoogdierverseniging zijn genoteerd in de Zoogdierdatabank en verspreidingsgegevens in de Zoogdieratlas (Zoogdierverseniging, 2010).

2.2.6 SoortenBank

SoortenBank.nl is een initiatief van ETI BioInformatics en samenwerkende instellingen in Nederland op het gebied van biodiversiteit; SoortenBank vormt een bijdrage aan de

ontsluiting van gegevens via de Nederlandse Biodiversity Information Facility (NLBIF), de nationale vertegenwoordiger van de Global Biodiversity Information Facility (GBIF). ETI BioInformatics is een NGO die samenwerkt met UNESCO en GBIF om snelle wereldwijde toegankelijkheid van betrouwbare informatie over taxonomie en biodiversiteit te realiseren. De site is bedoeld om geïnteresseerden op eenvoudige wijze toegang te geven tot betrouwbare informatie over de biologische diversiteit.

De Soortenbank maakt deel uit van de Speciesbank-activiteiten van GBIF. Op dit moment bevat www.soortenbank.nl gegevens over 5059 soorten en ondersoorten en 1411 hogere taxonomische groepen. In totaal zijn 6470 geaccepteerde wetenschappelijke namen, 1221 wetenschappelijke synoniemen, 5934 Nederlandstalige namen en 3751 populaire namen in andere talen opgenomen. Daarnaast zijn er determinatiesleutels en interactieve verspreidingskaarten. Soortenbank.nl biedt ook de mogelijkheid om soorten of namen die niet in het bestand voorkomen elders te vinden. Dit gebeurt door middel van een groeiend aantal dynamische links naar andere relevante websites (Soortenbank, 2010; ETI Bioinformatics, 2010; nlbif biodiversiteitsportaal, 2010).

Een van de organisaties die informatie verleent aan www.soortenbank.nl is FLORON. Daarnaast zijn de organisaties NIOO-KNAW, CBS-KNAW, NIOZ, Nationaal Herbarium Nederland, Key Nature, TDWG, Species 2000 en de Universiteit van Amsterdam verbonden aan de databank. De informatie op deze website is gratis, maar niet specifiek per kilometerhok.

2.2.7 Netwerk Groene Bureaus (NGB)

Vijftien groene adviesbureaus hebben in 1998 de vereniging Netwerk Groene Bureaus opgericht om de kwaliteit van de groene advisering te verbeteren en de belangen van de groene adviesbureaus te behartigen. De onderhand 54 aangesloten adviesbureaus zijn vooral gespecialiseerd in ecologische advisering van beheer en beleid. Kwaliteitsbevordering vindt plaats via discussies over kwaliteit tussen bureaus onderling en tussen bureaus en opdrachtgevers.

Belangenbehartiging vindt plaats door als vereniging een aanspreekpunt voor de branche te zijn en knelpunten die binnen de branche gevoeld worden, te formuleren en te bespreken met opdrachtgevers. De leden van het Netwerk Groene Bureaus hechten grote waarde aan maatschappelijk verantwoord ondernemen, aan goed opdrachtnemerschap en aan collegialiteit. De leden onderschrijven daartoe de ethische code van de vereniging, welke bestaat uit een gedragscode (zie bijlage 2) (Netwerk Groene Bureaus, 2010).

Tevens heeft het NGB een leidraad en een checklist voor het aanvragen van offertes bij ecologische adviesbureaus gecreëerd voor opdrachtgevers.

Activiteiten van het NGB:

- *Werken aan kwaliteit*

Het Netwerk organiseert themabijeenkomsten met leden en met opdrachtgevers over actuele ontwikkelingen in beleid en beheer. Deze ontwikkelingen worden belicht en bediscussieerd vanuit het perspectief van de adviesbureaus: hoe moeten beleid, regelgeving en praktijk geïnterpreteerd worden en wat zijn de conse-

quenties voor het werk van de bureaus. Tevens staat hierbij in de belangstelling wat beleid en regelgeving kunnen leren uit de ervaringen van adviesbureaus. Ook kunnen overheidsinstanties zo aangesproken worden over mogelijke tekortkomingen in het beleid.

- *Belangenbehartiging*

Het Netwerk behartigt de belangen van adviesbureaus door discussie aan te gaan met opdrachtgevers. Uitgangspunt daarbij is dat de marktcondities ook op lange termijn een concurrerende, kwalitatief hoogwaardige en gediversifieerde branche mogelijk maken die aan de maatschappelijke vraag kan voldoen. Ook kan het Netwerk de belangen van individuele leden behartigen, bijvoorbeeld bij onduidelijk verlopen gunningen of oneerlijke concurrentie.

- *Praktische ondersteuning*

Het Netwerk geeft praktische ondersteuning aan de leden, bijvoorbeeld bij ontheffingverlening voor de Flora- en faunawet, voor flora- en fauna-inventarisaties en het verplaatsen van planten en dieren. Leden zijn benaderbaar voor andere partijen doordat het Netwerk fungeert als aanspreekpunt voor de branche. Zo benutten overheden het Netwerk om informatie te geven, onder meer over (voorgenomen) regelingen.

Een van de beleidsbeïnvloedende activiteiten van het NGB is het opzetten van het vleermuisprotocol geweest. Het protocol is samen met de Zoogdiervereniging opgesteld, in overleg met de overheidsinstanties Dienst Landelijk Gebied en de Gegevensautoriteit Natuur.

Het protocol heeft tot doel het belang van de functies van gebieden voor soorten vleermuizen effectief en efficiënt vast te stellen voor de Flora en faunawet. Het is een hulpmiddel voor deskundige vleermuisonderzoekers en de beoordelaars van vleermuisonderzoek om te bepalen wat een juridisch redelijke onderzoeksinspanning is voor een specifieke locatie. Het protocol is primair bedoeld om consensus te bereiken in het optimaal afstemmen van onderzoeksmethoden op de ecologie van vleermuizen.

Het protocol bundelt daarom de bestaande kennis over onder meer de beste veldcondities, de perioden voor onderzoek, het aantal en de duur van veldbezoeken. De wetenschappelijke basis hiervoor ligt bij experts van de Zoogdiervereniging en de adviesbureaus. Het protocol geeft niet aan onder welke condities vleermuizen kunnen voorkomen maar onder welke condities de aanwezige vleermuizen het best kunnen worden waargenomen.

Het protocol dekt alle voortkomende soorten in Nederland, met name bij gebruik van detectors met time expansion (TE, tijdverlenging) met digitale recorders (opnamen). Het is gericht op determinatie van specifieke soorten, aangezien dit juridisch noodzakelijk is (Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging en Gegevensautoriteit Natuur, 2010).

3 | Juridische normering voor ecologisch onderzoek met betrekking tot Wro; een overzicht van relevante actoren en deelprocessen

In dit hoofdstuk zal het beleidsproces verder besproken worden, namelijk het gedeelte dat via beleidsmaatregelen het veldproces beïnvloedt. Vanuit de behoefte soorten en gebieden te beschermen wordt vanuit de Europese Unie en de Overheid juridische normering opgelegd. Deze wet- en regelgeving heeft als doel schadelijke effecten op soorten en gebied te minimaliseren op gebiedende wijze, in plaats van door middel van communicatieve sturing bewustwording te creëren zoals is besproken in hoofdstuk 2.

De juridische normering die van invloed is op ecologisch onderzoek met betrekking tot de Wro, is hieronder onderverdeeld in 3 paragrafen. Allereerst zullen de Europese richtlijnen besproken worden, waarna verder ingegaan zal worden op nationale wet- en regelgeving. Verder zal licht geworpen worden op juridische normering in ontwikkeling, zowel vanuit de Europese Unie als op nationaal en regionaal gebied.

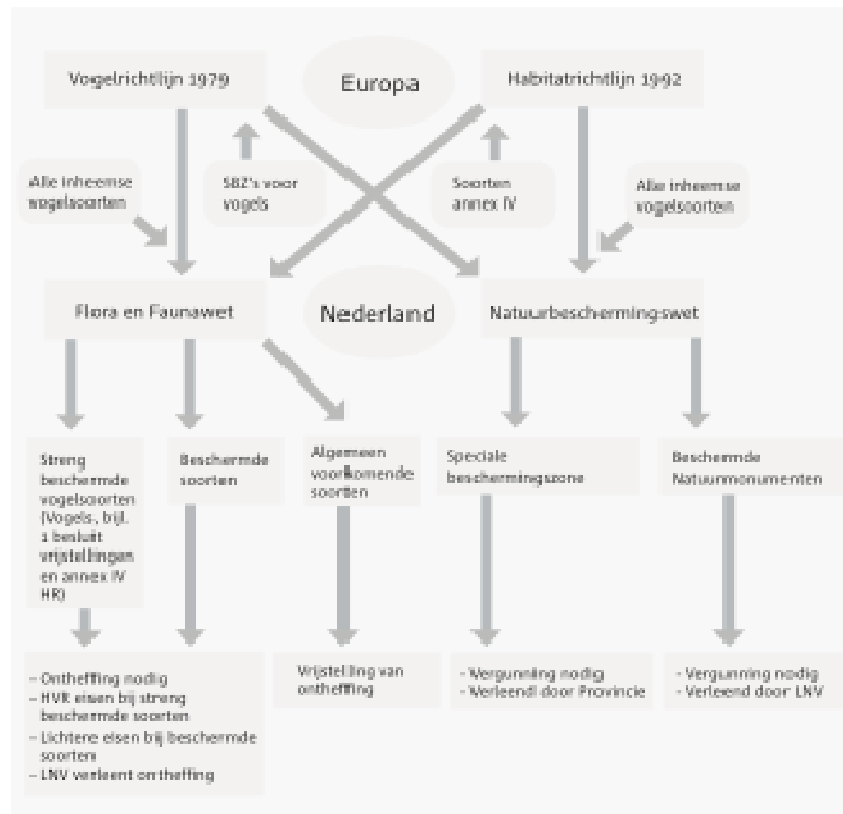
3.1 Internationale verdragen en Europese richtlijnen

Internationale afspraken over natuurbescherming dateren al vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw. Behoud van biodiversiteit is essentieel en in vele mondiale en Europese verdragen onderkend en door Nederland onderschreven.

De wens om de rijkdom aan soorten te behouden, de erkenning dat soorten een autonoom bestaansrecht hebben en het besef dat in het wild levende soorten een onvervangbaar onderdeel zijn van leven op aarde ligt daaraan ten grondslag. De volgende internationale verdragen en richtlijnen zijn met name van belang:

- Ramsar Conventie: mondiaal verdrag inzake de watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels; in 1971 in Ramsar (Iran) tot stand gekomen.
- Het Verdrag van Bonn: mondiaal verdrag inzake de bescherming van trekkende wilde diersoorten, in 1979 tot stand gekomen.
- Het Verdrag van Bern: in 1979 door de Raad van Europa tot stand gekomen Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk leefmilieu.
- Het Biodiversiteitsverdrag: mondiale overeenkomst uit 1992 inzake het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit.
- De Vogelrichtlijn: Europese richtlijn tot stand gekomen in 1979 inzake het behoud van de vogelstand
- De Habitatrichtlijn: Europese richtlijn tot stand gekomen in 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (Jans et al., 2000).

Zoals te zien is in figuur 3 zijn de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn opgenomen in de Nederlandse wetgeving. Deze richtlijnen zullen hieronder besproken worden.

Figuur 3. Wettelijke soorten- en gebiedsbescherming op Europees en nationaal gebied (Jans et al., 2000).

3.1.1 Vogelrichtlijn

De Vogelrichtlijn is gericht op de bescherming en instandhouding op lange termijn van alle natuurlijke in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de lidstaten. De richtlijn focust zich op twee aspecten om dit doel te bereiken:

Enerzijds dwingt de richtlijn tot het treffen van maatregelen met betrekking tot het bejagen en doden van vogels en met betrekking tot de handel in vogels. Anderzijds moeten op grond van de richtlijn maatregelen worden getroffen met het oog op het in stand houden van verschillende vogelsoorten en met het oog op de instandhouding en bescherming van leefgebieden (habitats) van vogels.

Nederland heeft de Vogelrichtlijn opgenomen in de Flora en faunawet (Ff-wet) met betrekking tot de soorten, en in de Natuurbeschermingswet met betrekking tot de habitats van vogels. Deze wetgeving zal besproken worden in paragraaf 3.2 (Jans et al., 2000).

3.1.2 Habitatrichtlijn

Het doel van de Habitatrichtlijn is bij te dragen aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het in stand houden van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna op het Europese grondgebied van de lidstaten.

Veel habitats in de Gemeenschap zijn de afgelopen decennia verslechterd waardoor een groeiend aantal dier- en plantensoorten zeldzaam is geworden en met uitsterven wordt

bedreigd. De maatregelen van de richtlijn richten zich daarom op het in stand houden of herstellen van natuurlijke habitats van wilde dier- en plantensoorten.

De Habitatrichtlijn hanteert in grote lijnen dezelfde beschermingsmethoden als de Vogelrichtlijn, alleen is het toepassingsbereik van de Habitatrichtlijn veel groter: de richtlijn heeft betrekking op een groot aantal dier- en plantensoorten en typen habitats en legt de lidstaten verplichtingen op die overeenkomen met de verplichtingen voortvloeiend uit het Verdrag van Bern inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk milieu in Europa. Verder draagt de richtlijn bij tot implementatie in de Gemeenschap van het Verdrag inzake biologische diversiteit.

In Nederland zijn de vereisten van de Habitatrichtlijn opgenomen in de Natuurbeschermingswet 1998. De soorten die bescherming genieten zijn opgenomen in de Ff-wet. Deze wetgeving zal besproken worden in de volgende paragraaf (Jans et al., 2000).

3.2 Nederlandse wet en regelgeving

3.2.1 Flora en faunawet (Ff-wet)

Soortgroep	Aantal inheemse soorten in Nederland	Waarvan soorten onder Ffwet	Waarvan soorten onder Europese richtlijnen
Zoogdieren	71	65	30
Vogels	Ca. 500	Alle vogels inheems Europa	Alle vogels inheems Europa
Amfibieën	16	16	8
Reptielen	7	7	3
Vissen	123	12	2
Hogere planten	Ca. 1400	104	0
Kreeftachtigen	1232	1	0
Kevers	3858	5	4
Dagvlinders	81	26	5
Libellen	51	8	8
Mieren, bijen, wespen	Ca. 4000	4	0
Slakken, tweekleppigen	175	2	1
Overige soortgroepen	24600	0	0

Figuur 4. Soortgroep en aantal inheemse en beschermde soorten in Nederland, zowel door Nederlandse wetgeving als Europese richtlijnen (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2007).

In de Nederlandse wetgeving is de bescherming van planten- en diersoorten geregeld in de Ff-wet. Ongeveer 500 soorten vallen onder de bescherming van deze wet, tezamen met de implementatie van de beschermde soorten vanuit Europese Richtlijnen (figuur 4).

Het uitgangspunt van deze wet is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde dieren of planten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het “nee, tenzij”-principe). Dit betekent in de praktijk dat het gaat om het effect van activiteiten op beschermde soorten. De Ff-wet is bedoeld om soorten te beschermen zodat het voortbestaan van de soort niet in gevaar komt en dus ook de biodiversiteit, niet individuele planten of dieren.

De wet erkent overigens wel de intrinsieke waarde van het in het wild levende dier. Dat betekent dat voor de wet alle dieren van onvervangbare waarde zijn en dat mensen daar niet onzorgvuldig mee mogen omspringen. Vanuit deze gedachte is de zorgplicht in artikel 2 van de wet opgenomen. De zorgplicht houdt in dat iedereen ‘voldoende zorg’ in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren en planten (en dus niet alleen de beschermde) en hun leefomgeving. Deze fatsoenseis is algemeen geldend.

Volgens de huidige Ff-wet is niet altijd meer een ontheffing nodig voor het uitvoeren van werkzaamheden in de openbare ruimte. Dat scheelt het doorlopen van een tijdrovende ontheffingsprocedure. Wanneer werkzaamheden onder reguliere werkzaamheden of ruimtelijke ontwikkeling vallen, geldt in veel gevallen een vrijstelling. Dit kan een algemene vrijstelling zijn voor algemene soorten, voor zeldzamere soorten een vrijstelling waarvoor een goedgekeurde gedragscode nodig is; voor zeer zeldzame soorten is een ontheffing nodig bij ruimtelijke ontwikkeling. De zeldzaamheid van de soort en de activiteit zijn hierbij kernbegrippen. Hoe zeldzamer de soort en hoe ingrijpender de activiteit, hoe strikter de regeling.

Het verschil tussen vrijstelling en ontheffing is van wetstechnische aard. Een vrijstelling is een algemeen geldende uitzondering op een wettelijk verbod voor een (bepaalde) categorie van gevallen. Een ontheffing is een besluit waarbij in een individueel concreet geval een uitzondering op een wettelijk verbod wordt gemaakt.

In volgend schema (figuur 5) is aangegeven welke regeling geldt bij welke soorten en activiteiten. De tabel met beschermde soorten is weergegeven in bijlage 3.

Wanneer een bepaald gebied gebruikt zal worden voor ruimtelijke inrichting of ontwikkeling, zal allereerst bepaald moeten worden of er beschermde soorten in voorkomen aan de hand van de tabel in bijlage 3 en of de activiteit schadelijke effecten zal hebben op de desbetreffende soorten.

Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstellingen, hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen in het gebied van de werkzaamheden, ingedeeld in drie klassen van bescherming (bijlage 3). Wel geldt in alle gevallen de zorgplicht, waarmee bedoeld wordt dat er algemeen beschaafd en fatsoenlijk gehandeld moet worden.

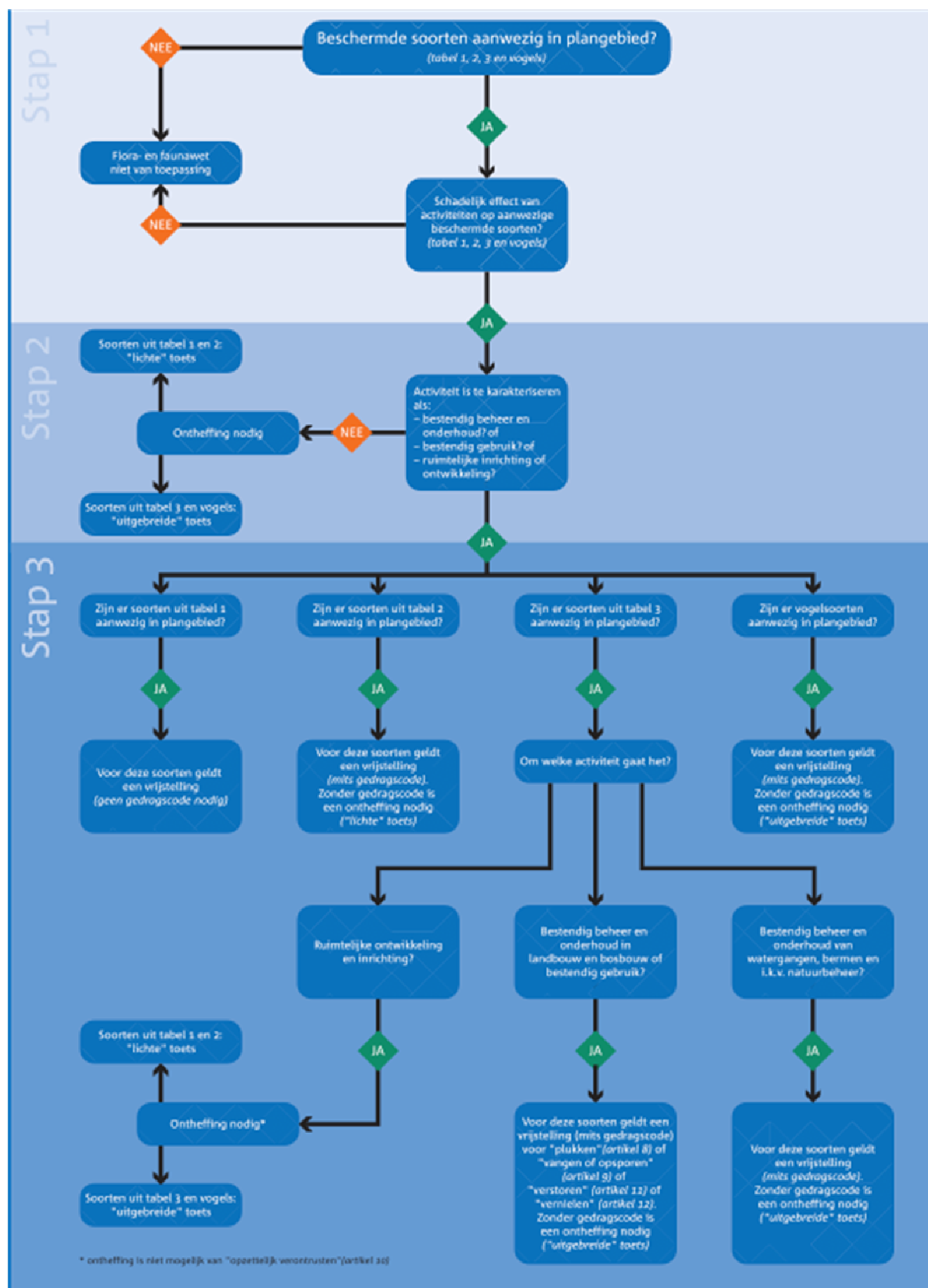
In tabel 1 (bijlage 3) staan de lichtst beschermde soorten. Wanneer de werkzaamheden onder stap 2 (figuur 5) vallen en de gevonden soorten onder tabel 1, geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Ff-wet. Vallen de werkzaamheden niet onder stap 2, dan moet een ontheffing aangevraagd worden, waarbij de aanvraag wordt onderworpen aan een lichte toets.

In tabel 2 (bijlage 3) zijn de overige soorten vermeld, deze soorten krijgen een zwaardere bescherming. Vrijstelling is alleen mogelijk wanneer de werkzaamheden onder stap 2 vallen en er gehandeld wordt volgens een gedragscode die goedgekeurd is door de Minister van LNV. In alle andere gevallen dient een ontheffing aangevraagd te worden, welke zal worden beoordeeld volgens een lichte toets.

In tabel 3 (bijlage 3) zijn de zwaarst beschermde soorten beschreven. Voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting moet voor deze soorten altijd een ontheffing aangevraagd worden, welke beoordeeld zal worden aan de hand van een uitgebreide toets.

Vogelsoorten zijn niet in de tabellen opgenomen aangezien alle vogels in Nederland gelijk zijn beschermd. Werkzaamheden of gebruik van ruimte waarbij vogels worden gedood of verontrust, of waardoor hun nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord, zijn verboden. Met betrekking tot vogels is een vrijstelling mogelijk wanneer de activiteit onder stap 2 valt en er wordt gehandeld volgens een goedgekeurde gedragscode. Voor alle andere werkzaamheden dient een ontheffing aangevraagd te worden welke aan een uitgebreide toets onderworpen zal worden (Ministerie van LNV 2009, Rijksoverheid 2010).

De gedragscode en de toetsen voor ontheffingen zullen hierna verder toegelicht worden.

Figuur 5. Schema Flora en faunawet. Afhankelijk van de activiteit en de aanwezige soorten kan bepaald worden of een ontheffing of vrijstelling nodig is (Ministerie van LNV 2009).

3.2.1.1 Gedragscode

In de gedragscode wordt beschreven hoe schade aan de beschermde dieren en planten zal worden voorkomen of tot een minimum zal worden beperkt; een gedragscode is een verklaring van zorgvuldig handelen in de praktijk. Hiermee wordt bedoeld dat de aanvrager actief wezenlijke invloed op soorten probeert te voorkomen of te minimaliseren. Hieraan kan uiting gegeven worden door bijvoorbeeld de werkwijze bij de activiteit te wijzigen of door compenserende maatregelen te nemen.

Of sprake is van wezenlijk negatieve invloed op de soort hangt af van de lokale, regionale, landelijke en Europese stand van de soort. Bij activiteiten waarbij bijvoorbeeld enkele dieren van een soort geschaad dreigen te worden, moet worden bekeken welk effect dit heeft op de populatie: de stand van de soort op lokaal, regionaal, landelijk of Europees niveau. Op welk niveau gekeken moet worden hangt weer af van de zeldzaamheid van de soort. Een zeer zeldzame soort zal op lokaal niveau gezien moeten worden. Een zeer algemene soort kan op Europees niveau bekeken worden.

Daarnaast is het van belang of de populatie een negatief effect zelf teniet kan doen. Bijvoorbeeld doordat er voldoende uitwijkmogelijkheden zijn naar een volwaardig leefgebied elders. Bij soorten die zich niet over grote afstanden kunnen verplaatsen, dus waarvan de uitwijkmogelijkheid gering is, zoals amfibieën, reptielen en veel soorten insecten en planten, is eerder sprake van wezenlijke invloed dan bij soorten die zich over grotere afstanden kunnen verplaatsen. Zo hebben de vlindersoort pimpernelblauwtje en de kamsalamander een actieradius van 0-1 kilometer, de zandhagedis heeft een actieradius van 1-3 kilometer en de bever heeft een actieradius van 15-25 kilometer.

Wanneer het negatieve effect van tijdelijke aard is, kan de betreffende populatie van de soort zich gemakkelijker herstellen dan wanneer het gaat om een aanhoudend negatief effect. Over het algemeen is eerder sprake van wezenlijke invloed op een soort bij zeldzame soorten dan bij algemene soorten (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2009).

3.2.1.2 Toetsen voor ontheffing

Wanneer vrijstelling niet mogelijk is, dient een ontheffing aangevraagd te worden. Afhankelijk van de aanwezige soorten wordt deze onderworpen aan een lichte of uitgebreide toets door het Ministerie LNV. Voor soorten uit tabel 1 en 2 uit bijlage 3 is een lichte toets van toepassing. Deze toets houdt in dat de werkzaamheden het voortbestaan van soorten niet in gevaar mogen brengen. Voor soorten uit tabel 3 en vogels geldt een uitgebreide toets. Hierbij geldt dat de werkzaamheden het voortbestaan van soorten niet in gevaar mogen brengen en dat er geen alternatief is voor de activiteit. Daarnaast dient de activiteit binnen één van de volgende belangen te passen:

- Onderzoek en onderwijs
- Repopulatie en herintroductie
- Bescherming van flora en fauna
- Veiligheid van het luchtverkeer
- Volksgezondheid of openbare veiligheid
- Dwingende redenen van openbaar belang
- Voorkomen van ernstige schade aan vormen van eigendom
- Belangrijke overlast veroorzaakt door dieren

- Uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en bosbouw
- Bestendig gebruik
- Uitvoering in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Tevens dient bij activiteiten die onder stap 3 van het schema vallen aangetoond worden dat er zorgvuldig gehandeld wordt (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2009).

3.2.2 De Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet)

De Natuurbeschermingswet 1998 biedt de juridische basis voor het Natuurbeleidsplan, de aanwijzing van te beschermen gebieden en landschapsgezichten, vergunningverlening, schadevergoeding, toezicht en beroep. Internationale verplichtingen uit de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn, maar ook verdragen als bijvoorbeeld het Verdrag van Ramsar (Wetlands) zijn hiermee in nationale regelgeving verankerd. Ook voor de Nb-wet geldt de zorgplicht.

De Nb-wet kent drie typen gebieden:

- Natura 2000-gebieden
- Beschermde natuurmonumenten.
- Gebieden die de Minister van LNV aanwijst ter uitvoering van verdragen of andere internationale verplichtingen (met uitzondering van verplichtingen op grond van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn), zoals Wetlands (Rijksoverheid, 2010) (Ministerie LNV, 2005).

3.2.2.1 Natura 2000-gebieden

De Europese Unie heeft een zeer gevarieerde en rijke natuur, die van grote biologische, esthetische, genetische en economische waarde is. Om deze natuur te behouden, heeft de EU het initiatief genomen voor Natura 2000. Dit netwerk vormt de hoeksteen van het beleid van de Unie voor behoud en herstel van biodiversiteit. Het is in opbouw: nog niet alle lidstaten hebben definitief alle te beschermen gebieden aangewezen.

Nederland maakt deel uit van de Atlantische biogeografische zone. De Nederlandse Natura 2000-gebieden vormen bijvoorbeeld een essentiële schakel in de internationale vliegroute van vele soorten trekvogels. Nederland heeft verder een aantal natuurgebieden van bijzonder internationaal belang, zoals de Waddenzee, de duinen en de laagveenmoerassen. Voor een aantal planten- en diersoorten, die meer of minder onder druk staan, zoals de noordse woelmuis, de grote vuurvliinder en de groenknolorchis heeft Nederland ook een grote internationale verantwoordelijkheid. Met de Nederlandse bijdrage aan Natura 2000 wordt voorkomen dat de natuur in Europa verder achteruitgaat. Om dit Natura 2000-netwerk in Nederland adequaat in stand te houden, te herstellen en te beschermen is het nodig om hieraan een wettelijk regime te verbinden, met als gevolg dat het is opgenomen in de Natuurbeschermingswet 1998.

De instandhoudingdoelstellingen zoals beschreven in de Nb-wet richten zich op de instandhouding van leefgebieden, natuurlijke habitats en populaties in het wild levende plant- en diersoorten, zoals vereist door de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn. Deze natuurwaarden moeten in een gunstige staat van instandhouding gebracht of gehouden worden (Ministerie LNV, 2005).

Als (een deel van) bestaand beschermd natuurmonument en een Natura 2000- gebied samenvallen, gaan de bestaande, voor het natuurmonument geldende doelstellingen over de bescherming van natuurschoon en natuurwetenschappelijke betekenis van het beschermd natuurmonument over naar het nieuwe Natura 2000-gebied.

In de wet staat dat voor elk Natura 2000-gebied een beheerplan moet worden vastgesteld. Het bevoegd gezag hiervoor is de Gedeputeerde Staten of de Minister onder wiens verantwoordelijkheid het gebied beheerd wordt in overeenstemming met de Minister van LNV, in overleg met eigenaren, gebruikers en andere belanghebbenden. Een beheerplan bevat in ieder geval:

- Een uitwerking van de instandhoudingdoelstellingen in ruimte en tijd in de vorm van een beschrijving van de noodzakelijke instandhoudingmaatregelen.
- Beoogde resultaten met het oog op het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde plant- en diersoorten, in samenhang met het bestaande gebruik.

Het bestaande gebruik speelt dus bij het opstellen van het beheerplan een nadrukkelijke rol. Hierdoor kunnen bestaande vormen van gebruik, welke de instandhoudingdoelstelling niet in gevaar brengen, in het beheerplan worden gereguleerd; deze vallen daardoor buiten de vergunningplicht.

Bij het verlenen van een vergunning voor activiteiten die niet zijn 'vrijgesteld' van de vergunningplicht en bij het vaststellen van een plan, moet vanzelfsprekend rekening gehouden worden met het beheerplan.

Projecten (de uitvoering van bouwwerken of de totstandbrenging van andere installaties of werken en andere ingrepen in het natuurlijk milieu of landschap) en andere handelingen die de kwaliteit van habitats kunnen verslechteren of die een verstorend effect kunnen hebben op de soorten, mogen niet plaatsvinden zonder vergunning. Ook plannen (die als besluit in de zin van de Algemene wet bestuursrecht kunnen worden aangemerkt) moeten getoetst worden op hun gevolgen voor de Natura 2000-gebieden.

Verder kunnen projecten en andere handelingen zowel in als buiten een Natura 2000-gebied vergunningplichtig zijn; de wet kent namelijk de zogenaamde externe werking. Als een activiteit die buiten een beschermd gebied plaats zal vinden, negatieve gevolgen kan hebben voor dat gebied, moet deze beoordeeld worden (Ministerie LNV, 2005).

3.2.2.1.1 Habitattoets en vergunningverlening

De habitattoets dient om vast te stellen of, en zo ja, onder welke voorwaarden een menselijke activiteit in en rondom een Natura 2000-gebied kan worden toegelaten. Meer concreet heeft de habitattoets de volgende twee kenmerken:

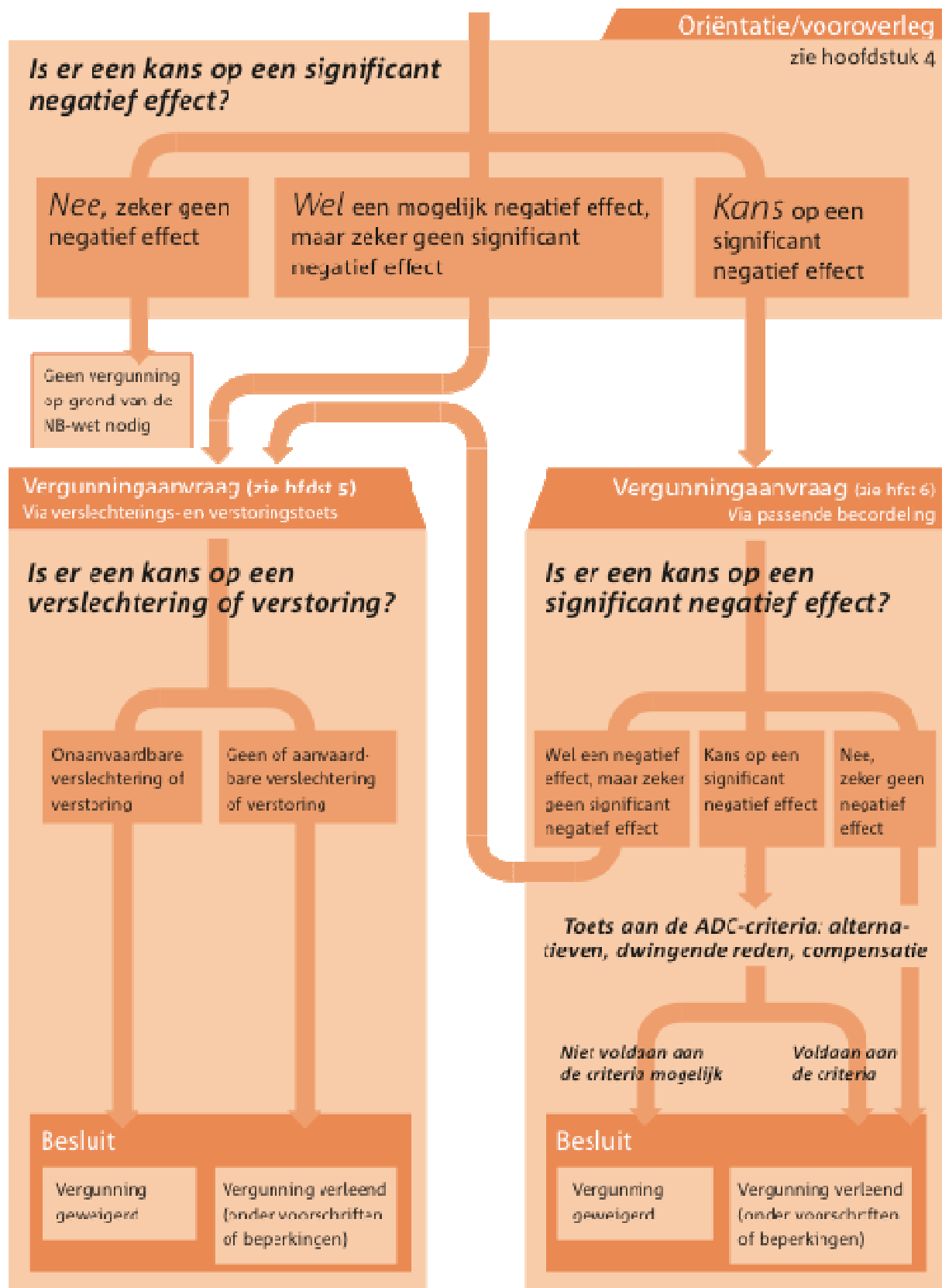
- Zekerheid bieden dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet worden aangetast.
- Zekerheid bieden dat een verslechtering van de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten, dan wel de verstoring van soorten, niet optreedt.

Het in de habitattoets vastgelegde voorzorgsbeginsel is met name van belang, omdat hiermee aantasting van beschermde gebieden op efficiënte wijze kan worden voorko-

men. Dit voorzorgsbeginsel houdt in dat, voordat aan een plan of project toestemming wordt verleend, alle aspecten van de activiteit die op zichzelf of in combinatie met andere plannen of projecten de instandhoudingsdoelstellingen van een beschermd gebied in gevaar kunnen brengen, moeten worden onderzocht op basis van de beste wetenschappelijke kennis.

De onderdelen van een habitatstoets zijn (zie figuur 6):

- Oriëntatiefase en vooroverleg. Hierbij is de hoofdvraag of er een kans op een significant negatief effect bestaat. Hierbij zijn drie antwoorden mogelijk:
  - o Geen negatief effect, zodat geen vergunningverlening aan de orde is
  - o Een mogelijk negatief effect waarbij wel een vergunning verleend dient te worden, maar aangezien het niet significant is volstaat de verslechterings- en verstoringstoets
  - o Kans op een significant negatief effect. Hierbij dient een vergunning aangevraagd te worden en is een passende beoordeling vereist.
- Vergunningverlening via een 'passende beoordeling' en toetsing aan de ADC-voorwaarden. Hierbij wordt specifiek gekeken naar het antwoord op de hoofdvraag uit de oriëntatiefase en wordt de activiteit getoetst aan de hand van de A(ternatieven), D(wingende reden van groot openbaar belang), C(ompenserende maatregelen)-criteria.
- Vergunningverlening via een 'toets kwaliteitsverslechtering en verstoring van soorten'. Hierbij dient te worden nagegaan of een project, handeling of plan een kans met zich meebrengt op verslechtering van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten, dan wel dat deze een verstorend effect hebben op soorten. Zo ja dan wordt de vergunning geweigerd (Ministerie LNV, 2005).

Figuur 6. De verschillende stappen binnen de Habitatstoets, wanneer een plan of project een NATURA-2000 gebied betreft (Ministerie LNV, 2005).

Het bevoegd gezag voor de verlening van de Natuurbeschermingswetvergunning is in principe Gedeputeerde Staten van de provincie waarin het Natura 2000- gebied ligt. Wanneer een vergunning betrekking heeft op verscheidene provincies, beslissen Gedeputeerde Staten van de betrokken provincies in overeenstemming met elkaar.

Bij uitzondering kan de Minister van LNV het bevoegde bestuursorgaan zijn. De situaties waarin dat het geval is, zijn geregeld in het Besluit vergunningen Natuurbeschermingswet 1998.

Voor een activiteit buiten een Natura 2000-gebied, waarvan de zekerheid bestaat dat de activiteit geen gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied bestaat er geen vergunningplicht. Ook voor een project of handeling dat is opgenomen in een beheerplan op basis van de Nb-wet, waarbij vrijstelling van toepassing is, hoeft geen vergunning te worden aangevraagd.

Het bestuursorgaan ziet toe op de naleving van verleende vergunningen en in het bijzonder op de naleving van de gestelde voorschriften of beperkingen (Ministerie LNV, 2005).

3.2.2.2 Beschermde natuurmonumenten

Sinds de inwerkingtreding van de eerste Natuurbeschermingswet in 1968 zijn 188 gebieden aangewezen als beschermd natuurmonument of staatsnatuurmonument, in de Natuurbeschermingswet samengevat als Beschermde Natuurmonumenten.

Voor zover beschermde natuurmonumenten niet samenvallen met Natura 2000- gebieden blijven deze in stand. Daarnaast kan de Minister van LNV bij besluit nieuwe natuurmonumenten aanwijzen als Beschermde Natuurmonumenten. Het besluit gaat vergezeld van een kaart waarop het gebied is aangegeven en een toelichting. Beheerplannen zijn niet verplicht voor deze gebieden. Wel geldt voor beheerplannen van beschermde natuurmonumenten dat zij eigenaren en gebruikers binden en dat het bevoegd gezag altijd Gedeputeerde Staten is, nooit een Minister (Ministerie LNV, 2005).

3.2.2.2.1 Vergunningstelsel voor Beschermde Natuurmonumenten

De wet verbiedt zonder vergunning in een Beschermde Natuurmonument handelingen te verrichten, te doen verrichten of te gedogen, die schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, voor de natuurwetenschappelijke betekenis van het beschermd natuurmonument of voor dieren of planten in het beschermd natuurmonument of die het beschermd natuurmonument ontsieren, dan wel in strijd zijn met de bij een vergunning gestelde voorschriften of beperkingen om handelingen te verrichten, te doen verrichten of te gedogen.

Als schadelijke handelingen worden in elk geval aangemerkt handelingen die de in het besluit tot aanwijzing als beschermd natuurmonument vermelde wezenlijke kenmerken van het beschermde natuurmonument aantasten.

Wanneer handelingen significante gevolgen kunnen hebben voor het natuurschoon, de natuurwetenschappelijke betekenis of voor dieren of planten in een beschermd natuurmonument, wordt de vergunning slechts verleend indien met zekerheid vaststaat dat die handelingen de natuurlijke kenmerken van het beschermde natuurmonument niet aan-

tasten, tenzij dwingende redenen van groot openbaar belang tot het verlenen van een vergunning noodzakelijk zijn (Ministerie LNV, 2005; Unie van Bosgroepen, Bosschap, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2010).

3.2.3 Ecologische Hoofdstructuur (EHS)

Natuurgebieden in Nederland zijn erg versnipperd. De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) heeft als doel om natuurgebieden te vergroten en met elkaar te verbinden om op deze manier natuurgebieden te beschermen tegen negatieve effecten van ruimtelijke ingrepen. Door verbindingen tussen natuurgebieden te maken, kunnen planten en dieren zich makkelijker verspreiden over meer gebieden. Hierdoor zijn deze gebieden beter bestand tegen negatieve milieu-invloeden en ontstaat een positieve invloed op de biodiversiteit in grotere natuurgebieden. De EHS bestaat uit:

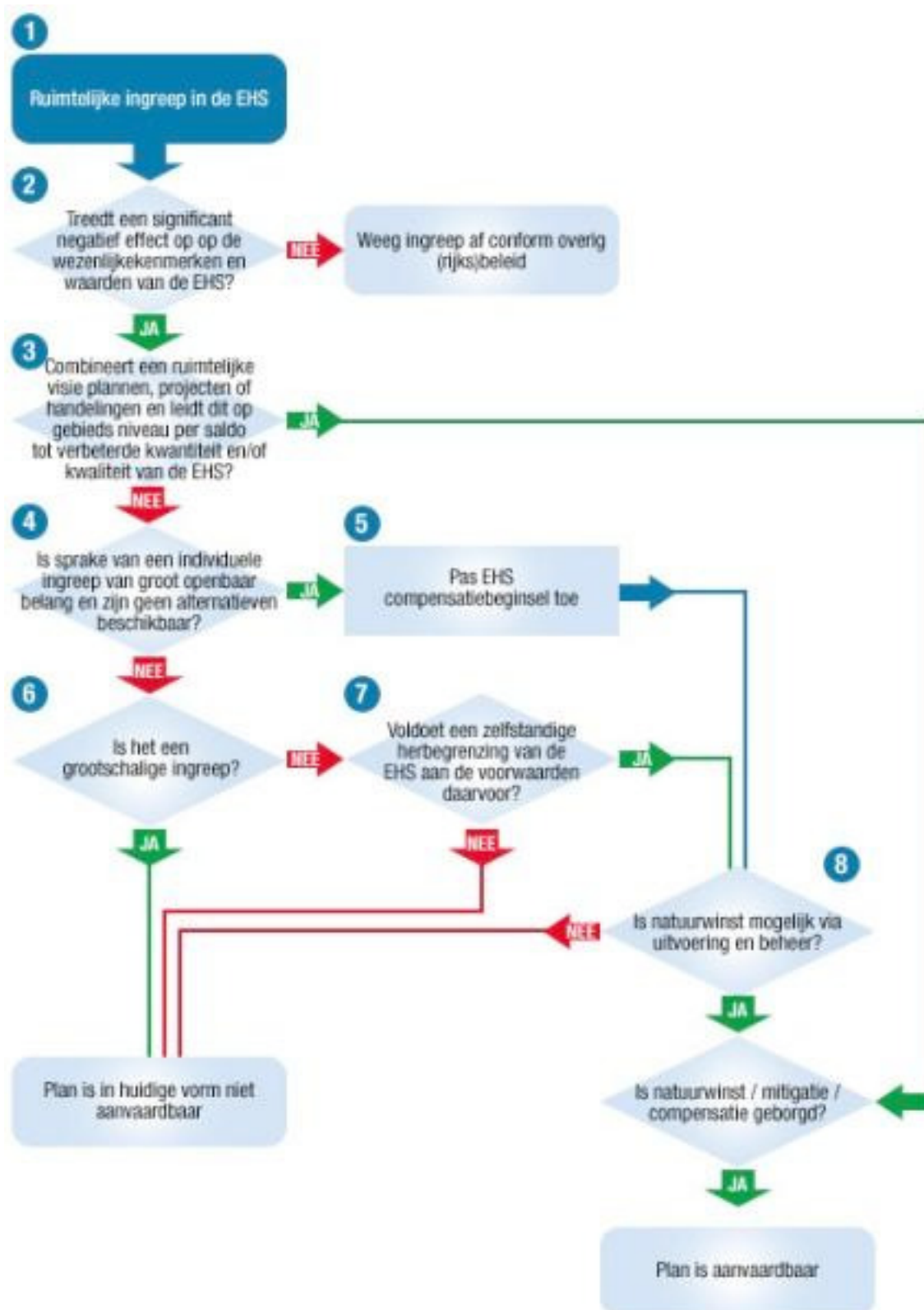
- Bestaande natuurgebieden en nieuwe natuurgebieden, reservaten, natuurontwikkelingsgebieden en zogenaamde robuuste verbindingen;
- Landbouwgebieden met mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer (beheergebieden);
- Grote wateren (zoals de kustzone van de Noordzee, het IJsselmeer en de Waddenzee).

De EHS is een plan in uitvoering vanuit de Europese Unie en moet in 2018 klaar zijn. De droge en natte natuur van de EHS zal uiteindelijk een aaneengesloten netwerk vormen dat over de grenzen met andere landen aansluit bij het Pan-Europees Ecologisch Netwerk (PEEN). De gebieden van de Habitatrichtlijn maken geheel deel uit van de EHS in Nederland, de gebieden van de Vogelrichtlijn gedeeltelijk.

De bescherming van de Ecologische Hoofdstructuur vindt plaats door het “nee-tenzij”-principe uit de Nota Ruimte (Rijksoverheid, 2010c). Dit houdt in dat ruimtelijke ingrepen in de EHS met een negatief effect op de EHS in principe niet zijn toegestaan. Onder voorwaarden kan hiervan worden afgeweken. Daarnaast hebben Rijk en provincies een beleidskader Spelregels EHS opgesteld. Het beleidskader geeft een uitwerking, verduidelijking en aanscherping van de verschillende onderdelen van het afwegingskader. De provincies laten de inhoud van de Spelregels EHS doorwerken in het provinciaal ruimtelijk beleid (Rijksoverheid, 2010d).

De bescherming van de EHS gebeurt via de regelgeving van de ruimtelijke ordening. Het beschermingsregime is onder de nieuwe Wro door het Rijk vastgelegd in de AMvB Ruimte en werkt via provinciale verordeningen door in gemeentelijke bestemmingsplannen.

Onderstaand schema maakt duidelijk welke stappen moeten worden doorlopen om te bepalen of, en onder welke voorwaarden, een voorgenomen ingreep in de EHS kan worden toegestaan (figuur 7) (Rijksoverheid, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, 2010).

Figuur 7. Stappenplan voor toestemming ruimtelijke ingreep in de EHS ((Rijksoverheid, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, 2010)).

Wanneer een ruimtelijke ingreep in een toegewezen gebied van de EHS ligt, is het van belang of de ingreep een significant negatief effect heeft op de wezenlijke kenmerken en

waarden van de EHS. De wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS zijn gebiedsspecifiek en door de provincies vastgelegd in hun ruimtelijke en/of natuurbeleid. Indien de ingreep geen significant negatief effect heeft kan de ingreep op basis van het EHS-beleid plaatsvinden, anders is nadere toetsing nodig.

Om een ontwikkelingsgerichte aanpak in de EHS te bevorderen worden projecten en/of handelingen bij de zogenaamde EHS-saldobenadering niet afzonderlijk maar in combinatie beoordeeld. Met de EHS-saldobenadering zijn ontwikkeling in de EHS mogelijk, onder de volgende voorwaarden:

- Er is sprake van een combinatie van projecten met een onderlinge samenhang;
- De projecten worden binnen één ruimtelijke gebiedsvisie gepresenteerd;
- De kwaliteit van de EHS verbetert waarbij het oppervlak natuur minimaal gelijk blijft dan wel toeneemt;
- Een schriftelijke waarborg voor de realisatie van de plannen, projecten of handelingen wordt overgelegd waarop alle betrokkenen zijn aan te spreken.

Wanneer niet aan de voorwaarden van de EHS-saldobenadering kan worden voldaan is toestemming voor een ruimtelijke ingreep in een EHS-gebied mogelijk wanneer de activiteit van groot openbaar belang is en er geen reële alternatieven zijn voor de betreffende ruimtelijke ingreep.

Wanneer een ingreep onvermijdelijk blijkt, dan is de initiatiefnemer van het plan verantwoordelijk voor realisatie van mitigerende maatregelen om de nadelige effecten weg te nemen of te ondervangen en waar dit niet volstaat, de resterende effecten te compenseren. Aan compensatie zijn in de Nota Ruimte de volgende voorwaarden gesteld:

- Geen nettoverlies aan waarden voor wat betreft areaal, kwaliteit en samenhang;
- Compensatie aansluitend of nabij het gebied, onder de voorwaarde dat een duurzame situatie ontstaat. Bij fysieke compensatie kan onteigening aan de orde zijn;
- Indien fysieke compensatie aansluitend of nabij het gebied onmogelijk is, vindt compensatie plaats door de realisering van kwalitatief gelijkwaardige waarden, dan wel door fysieke compensatie verder weg van het aangetaste gebied;
- Indien zowel fysieke compensatie als compensatie door kwalitatief gelijkwaardige waarden redelijkerwijs onmogelijk is, wordt financiële compensatie geboden. Deze wordt in het door rijk en provincies beheerde Nationaal Groenfonds gestort, maar blijft gelabeld aan de betrokken ingreep;
- het tijdstip van het besluit over de ingreep is ook het tijdstip waarop wordt besloten over aard, wijze en het tijdstip van mitigatie en compensatie; voor die gebieden in en buiten de EHS die zijn aangemeld en/of aangewezen als gebieden in de zin van de Vogel- en Habitatrichtlijn, gelden enkele scherpere eisen conform de bepalingen uit de richtlijnen.

Voor kleinschalige ingrepen kan de provincie de huidige begrenzing van de EHS aanpassen. Het instrument herbegrenzing is nadrukkelijk bedoeld voor kleinschalige uitzonderingsgevallen waarbij beperkte aantasting plaatsvindt (Rijksoverheid, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, 2010).

Per 31 december 2008 is in totaal ongeveer 80.500 hectare aan grond voor de EHS verworven. In 2018 dient de EHS gerealiseerd te zijn, waarbij de taakstelling is om 130.444 ha te verwerven, en 134.595 ha in 2018 in te richten. Aan de vereiste watercondities dient in 2018 te zijn voldaan en aan de milieucondities in 2020. Deze taakstelling zal niet

gerealiseerd zijn in 2018 wanneer het beleid het huidige tempo aanhoudt (CBS, PBL, Wageningen RU, 2010)

3.3 Juridische normering in ontwikkeling

In deze paragraaf zal een kort overzicht worden gegeven van juridische normering die in ontwikkeling is, of die juist is ingevoerd en een effect heeft op de uitvoering van ecologisch onderzoek met betrekking tot ruimtelijke ingrepen.

3.3.1 Shared Environmental Information System (SEIS)

Stadium besluitvorming: Voorbereidingsfase – initiatief binnen de Europese Commissie

Het voorstel beoogt een modernisering en vereenvoudiging van de systemen voor het verzamelen, verwerken en uitwisselen van milieugegevens. Een groot aantal milieuriichtlijnen bevat verplichtingen aan de lidstaten voor monitoring en rapportage van de verschillende componenten en aspecten van het milieu.

Bedoeling is de systemen voor gegevensopslag, die in de afgelopen decennia zijn ontstaan, geleidelijk te harmoniseren en “inter-operabel” te maken. Immers, als dergelijke systemen wederzijds toegankelijk en doorzoekbaar zijn, kan een deel van de rapportageverplichtingen vervallen (IPO - Kerngroep Europees Milieu- en Klimaatbeleid (KEM) & IPO Kerngroep Milieuregelgeving (KMR), mei 2010).

3.3.2 Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en Uitvoeringsbesluiten (Wabo)

Stadium besluitvorming: Invoeringswet (01 oktober 2010 ingevoerd)

Door de Wabo wordt het aanvragen van vergunningen een stuk eenvoudiger. 25 bouw-, milieu-, natuur- en monumentenvergunningen en meer dan 1600 verschillende formulieren zijn nu samengevoegd tot één omgevingsvergunning, welke digitaal is aan te vragen met één formulier (IPO - Kerngroep Europees Milieu- en Klimaatbeleid (KEM) & IPO Kerngroep Milieuregelgeving (KMR), mei 2010).

3.3.3 Samenvoeging Natuurwetgeving

Stadium besluitvorming: Wetsvoorstel kabinet

Het kabinet heeft in 2008 een wetsvoorstel aangekondigd voor het samenvoegen van de Ff-wet, de Nb-wet en de Boswet. Het wetsvoorstel moet met name zorgen voor een meer transparante en werkbare regelgeving. Inmiddels hebben betrokken organisaties zich over het wetsvoorstel gebogen.

Aan het wetsvoorstel is een evaluatie voorafgegaan. De minister van LNV heeft de natuurwetgeving samen met provincies geëvalueerd (2006-2008). Ook organisaties, bedrijven en particulieren die te maken hebben met natuurwetgeving, waren hierbij betrokken. Het doel van de evaluatie was: het in kaart brengen van de doeltreffendheid en effecten van de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2010).

4 | Wat is de procedure van ecologisch onderzoek uitgevoerd door ecologisch adviesbureaus?

In figuur 8 wordt het stappenplan van ecologisch onderzoek met betrekking tot ruimtelijke ingrepen, uitgevoerd door ecologische adviesbureaus, getoond. Deze informatie is verkregen door interviews met vier adviesbureaus in de noordelijke provincies (zie bijlage 4). Het stappenplan geeft de verschillende onderdelen van ecologisch onderzoek weer, wanneer dit verplicht is volgens juridische normering.

Voor de verschillende geïnterviewde bureaus is het onderstaande stappenplan gelijk, zij het dat de namen van de verschillende stappen kunnen verschillen, als ook de hoeveelheid veldbezoeken. Enkele bureaus leveren ook beknoptere rapporten speciaal voor burgers, zodat de kosten beperkt blijven. Hiervoor dient wel in het voor- en/of veldbezoek aangetoond te worden dat er geen beschermde soorten in het gebied aanwezig zijn en dat het gebied niet onder de Nb-wet valt.

Het vooronderzoek vindt plaats wanneer een opdrachtgever een project indient om te controleren op mogelijke schadelijke effecten voor soorten en het gebied. Via een literatuuronderzoek, verschillende verspreidingsatlassen en Google earth, informatie over soortenverspreiding van PGO's, en eventueel het Natuurloket wanneer er mogelijk sprake is van een beschermde soort, proberen de ecologische adviesbureaus een duidelijk beeld te krijgen van het gebied.

Op basis van de bevindingen in het vooronderzoek wordt een offerte gemaakt. Deze bevindingen bepalen of volstaan kan worden met een quickscan van het gebied, waarbij de voorafgestelde verwachting is dat er geen beschermde soorten of gebieden aanwezig zijn, of uitgebreid onderzoek uitgevoerd dient te worden. Met uitgebreid onderzoek wordt bedoeld dat er mogelijke beschermde soorten aanwezig zijn, waarvoor een verordening nodig is.

Daarnaast wordt in de offerte beschreven wat de tijdsduur van het onderzoek zal zijn en wanneer het mogelijk is dat het onderzoek plaatsvindt. Wanneer er bijvoorbeeld verwacht wordt dat er een beschermd soort aanwezig is, zal in de periode wanneer de soort waarschijnlijk aanwezig is gekeken moeten worden of deze mogelijk schadelijke effecten kan ervaren. Daarnaast is de tijdsduur afhankelijk van de ondervindingen. Verder worden in de offerte de kosten beschreven van het onderzoek.

Bij goedkeuring van de offerte door de opdrachtgever zal de quickscan of het uitgebreid onderzoek uitgevoerd worden door het desbetreffende ecologische adviesbureau. Hierbij gaat het bureau het veld in, om de situatie met eigen ogen te bekijken. Sommige bureaus gaan ook al het veld in bij het vooronderzoek, wanneer de situatie daarom vraagt. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer er niet genoeg gegevens voorhanden zijn in de literatuur of verspreidingsatlassen.

Nadat alle benodigde informatie verzameld is wordt een adviesrapport geschreven. Hierin wordt het vooronderzoek besproken, de verschillende wettelijke regels die van invloed zijn op het onderzoek, de gekozen aanpak en het advies. Hierbij worden alterna-

tieven aangeboden voor mogelijke knelpunten met betrekking tot soort- en gebiedsbescherming. Door enkele bureaus worden hierbij ook intrinsieke natuurwaarden meegenomen.

Monitoring wordt door geen enkel bureau meegenomen in de offerte, tenzij hier uitdrukkelijk door de opdrachtgever of vanuit overheidsinstanties om wordt gevraagd. Wel komt het veel voor dat ecologische adviesbureaus, wanneer zij bij het desbetreffende gebied in de buurt zijn, nogmaals gaan kijken of de adviezen correct zijn uitgevoerd.

Wanneer dit niet het geval is, verkeert het bureau in een dilemma. Enerzijds, wanneer het zich tegen de opdrachtgever keert, kan dit mogelijk een negatief economisch effect hebben aangezien de vertrouwensband tussen opdrachtgever – opdrachtnemer wordt geschaad. Aan de andere kant geldt het voorzorgsprincipe, wat stelt dat wanneer een ingreep schadelijke effecten kan hebben op natuur, maatregelen genomen dienen te worden. Dit valt tevens onder de zorgplicht van de Ff-wet en de Nb-wet.

De geïnterviewde bureaus onderkennen dit probleem en geven elk een eigen invulling aan dit dilemma. Veelal leidt dit tot het achtzaam maken van overheidsinstanties dat een wijziging van het bestemmingsplan in strijd is met de Wro betreffende schadelijke effecten op soort en/of gebied.

Naast het bovenstaande dilemma is tijd een groot probleem. Veel opdrachtgevers zijn niet op de hoogte van het ecologisch onderzoek dat uitgevoerd dient te worden en schakelen een ecologisch adviesbureau op het laatste moment in. Hierdoor kan strijd ontstaan over de periode waarin het onderzoek uitgevoerd dient te worden, afhankelijk van de ondervindingen in het vooronderzoek. Gaat een opdrachtgever niet akkoord met de geschikte periode dan wordt door alle ecologische adviesbureaus het onderzoek wel uitgevoerd, maar wordt in het adviesrapport geconcludeerd dat meer onderzoek nodig is in de desbetreffende periode waarin wordt verwacht dat een beschermde soort aanwezig is. Het is hierna aan de overheidsinstanties het plan niet goed te keuren voordat verder onderzoek is uitgevoerd.

Verder brengt de huidige juridische normering beperkingen met zich mee. Doordat natuurwetgeving in Nederland vrij strak is, beperkt deze de eigen invulling door ecologische adviesbureaus van het begrip natuur (van Denter, 2010; Hilbers, 2010; Schut, 2010; Vos, 2010).

Figuur 8. Stappenplan ecologisch onderzoek uitgevoerd door ecologische adviesbureaus met betrekking tot de Wro.

5 | Welke factoren zijn van kracht op toetsing van schadelijke effecten op gebied en soorten door ecologisch adviesbureaus met betrekking tot Wet ruimtelijke ordening?

De hoofdvraag van dit onderzoek, beschreven in de inleiding, luidt:

Welke factoren zijn van kracht op toetsing van schadelijke effecten op gebied en soorten door ecologisch adviesbureaus met betrekking tot Wet ruimtelijke ordening?

Uit dit rapport blijkt dat door middel van verschillende processen en door meerdere actoren invloed wordt uitgeoefend op de initiële behoefte vanuit de maatschappij aan RO. Bij de realisering hiervan dient ecologisch onderzoek uitgevoerd te worden volgens de Wro; de uitvoering berust bij ecologische adviesbureaus (ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2007).

Communicatieve sturing wordt uitgevoerd door middel van het behartigen van belangen van burgers en ecologische adviesbureaus door natuurbelangen groepen zoals de verschillende stichtingen en het Netwerk Groene Bureaus.

Daarnaast wordt communicatieve sturing door middel van het verspreiden van gegevens van beschermde soorten en gebieden uitgevoerd door overheidsinstanties als het NEM, GaN gekoppeld aan het ministerie LNV en door PGO's en hun overkoepelende organisatie VOFF. Deze gegevens zijn beschikbaar voor ecologische adviesbureaus in het Natuurloket. Ook worden gegevens verzameld door NGO's zoals de website www.soortenbank.nl (Soortenbank, 2010; Gegevensautoriteit Natuur, 2010; Stichting Veldonderzoek Flora en Fauna, 2010; Netwerk Ecologische Monitoring, 2010)

Verder wordt ecologisch onderzoek beïnvloed door wet- en regelgeving. Europese richtlijnen als de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn zijn geïmplementeerd in de Nederlandse Ff-wet en de Nb-wet. Tevens zijn er vanuit het Europese EHS project beschermde gebieden in Nederland aangewezen. Deze juridische normeringen vormen het kader van het toetsen van schadelijke effecten op soorten en gebieden bij ruimtelijke ingrepen door ecologische adviesbureaus. In de wet- en regelgeving zijn verschillende soorten en gebieden opgenomen die beschermd zijn en aan de hand van het voorkomen wordt bepaald of en welke vergunning verleend kan worden (Ministerie LNV, 2005; Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2010; ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2009; Jans et al., 2000; Rijksoverheid, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, 2010).

Wanneer gekeken wordt naar de werkwijze van ecologische adviesbureaus blijkt uit de interviews dat in grote lijnen dezelfde manier van toetsing wordt uitgevoerd door de verschillende bureaus. Door de strakke vorm van de huidige natuurwetgeving is dit ook aannemelijk gezien er weinig ruimte is voor eigen invulling bij toetsing van effecten op soorten en gebied.

Een punt dat volgens de ecologische adviesbureaus wel ter discussie staat bij de uitvoering van het desbetreffende ecologische onderzoek is de handelswijze van de initiatief-

nemers van ruimtelijke ingrepen. De benodigde tijd voor het toetsen van de activiteit met natuurwetgeving is menigmaal een bottleneck en ook het uiteindelijke uitvoeren van de geboden alternatieven staat in sommige gevallen ter discussie, aangezien monitoring niet wordt opgenomen als taak van ecologisch adviesbureaus.

Het is aan de handhavingsorganen van de overheid om te bepalen of een initiatiefnemer van een ruimtelijke ingreep zich aan de juridische normering houdt, zowel als bij het uitgevoerde ecologische onderzoek als de uitvoering aan de hand van de gestelde eisen in de vergunning (Hilbers, 2010; Schut, 2010; Vos, 2010; van Denter, 2010).

Uit het rapport blijkt dat de overheid actief bezig is met het beschermen van de natuurwaarden in Nederland. De beleidsinteresse in het thema natuurbescherming werd mede ingegeven door de sterkte verarming van de natuur in Nederland. Aan het eind van de vorige eeuw werden talloze activiteiten ingezet ter verbetering van de toestand van de natuur (Rijksoverheid, 2010).

Ook met betrekking tot ecologisch onderzoek als verplichting vanuit de Wro is de overheid actief. Verspreidingsgegevens worden door de overheid of met de overheid als financier beschikbaar gesteld, protocollen worden in samenwerking met brancheorganisaties opgesteld en de Ff-wet en Nb-wet dienen als kader voor het uit te voeren onderzoek (Rijksoverheid, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, 2010; Gegevensautoriteit Natuur, 2010).

Toch zouden op enkele punten verbeteringen kunnen worden gemaakt, welke zowel voor de branche als voor de overheid zelf een voordeel opleveren.

Zo zou meer overleg met de uiteindelijke uitvoerders van het onderzoek, de ecologische adviesbureaus, tot een effectievere werkwijze leiden voor beide kanten. Punt is nu dat dit overleg alleen plaatsvindt via het NGB, welke fungeert als overkoepelend orgaan voor ecologische adviesbureaus (Netwerk Groene Bureaus, 2010). Lang niet alle ecologische adviesbureaus in Nederland zijn echter aangesloten bij dit netwerk, waardoor een groot deel van de doelgroep niet bereikt wordt.

Verbeteringen waardoor meer overleg tussen de overheid en de ecologische adviesbureaus mogelijk is zouden zijn:

- *Het gratis beschikbaar stellen van verspreidingsgegevens uit de NDFF.* Op het moment zijn deze gegevens alleen beschikbaar via het Natuurloket, tegen betaling. Alle geïnterviewde bureaus hebben aangegeven dat het aanvragen van informatie uit het Natuurloket te veel kosten met zich meebrengt. Wanneer deze gegevens wel beschikbaar zouden zijn voor de ecologische adviesbureaus, zou dit hen tijd schelen en in staat stellen deskundigheid van PGO's te gebruiken, welke ze zelf vaak niet in huis hebben. Daarnaast is het voor de beoordelende overheidsinstantie duidelijk welke gegevens gebruikt zijn, wat het beoordelingsproces van de vergunningaanvraag weer kan versnellen. Bij het gratis beschikbaar stellen van de verspreidingsgegevens kan tevens van de gebruikmakende adviesbureaus geëist worden hun eigen gegevens ook hierin te publiceren. Op deze manier krijgt de NDFF meer input van bedrijven die dagelijks in het veld aanwezig zijn.
- Een keurmerk voor bij de NGB aangesloten ecologische adviesbureaus. Door een keurmerk te koppelen aan adviesbureaus wordt er een kwaliteitseis aan deze

bureaus gesteld. Bureaus die zich niet aan de kwaliteitseisen van het NGB willen houden, zoals de verplichte gedragscode, en dus geen keurmerk ontvangen, zullen hierdoor minder snel ingehuurd worden en kunnen door overheidsinstanties sneller herkend worden wanneer hun rapporten beoordeeld moeten worden. Op deze manier wordt de uitvoering van ecologisch onderzoek door ecologische adviesbureaus transparanter. Daarnaast wordt de positie van een ecologisch adviesbureau tegenover de overheid ook sterker bij aansluiting bij de NGB, aangezien deze fungeert als overkoepelend orgaan en zo belangen kan behartigen en de bureaus van informatie kan voorzien. Zo zou de gegevensverspreiding vanuit de adviesbureaus, geadviseerd bij het vorige punt, vanuit de NGB georganiseerd kunnen worden. Dit wordt bij de PGO's op eenzelfde manier door de VOFF gedaan.

- Als laatste zou een minder strakke wetgeving meer ruimte laten voor intrinsieke natuurwaarden en beoordelingen van de gebieden op locatie door ecologische adviesbureaus. Door de vastgestelde beschermde soorten en gebieden zijn soorten met een intrinsieke natuurwaarde geen punt van interesse voor opdrachtgevers. Ook al is er een algehele zorgplicht, uit de praktijk blijkt dat ondanks het aangeven van deze natuurwaarden door ecologische adviesbureaus, deze niet worden opgenomen in de vergunningaanvraag en dus uiteindelijk verdwijnen. Door een minder rigide wetgeving is er meer vrijheid voor bureaus om waarden als deze op te nemen in het adviesrapport als belangrijk aspect van het betreffende gebied. Doordat de overheid op het moment bezig is met het samenvoegen van alle natuurwetgeving, zou dit een mooi moment zijn om hierop in te spelen, bijvoorbeeld door het NGB.

Om deze verbeteringen te bewerkstelligen kunnen belangengroepen zoals de Friese Milieufederatie communicatieve sturing uitvoeren naar de overheid toe. Door samen te werken met andere milieufederaties wordt tevens een groter draagvlak gecreëerd.

6 Referenties

- Backes, C.W., Gilhuis, P.C. & Koeman, N.S.J.**, 2006. *Milieurecht*. Kluwer.
- Bryologische en Lichenologische Werkgroep**, 2010. [Online] Available at: "www.blwg.nl" [Accessed september 2010].
- ETI Bioinformatics**, 2010. [Online] Available at: "www.eti.uva.nl" [Accessed september 2010].
- European Invertebrate Survey Nederland**, 2010. [Online] Available at: "www.naturalis.nl/eis" [Accessed september 2010].
- Friese Milieufederatie**, 2010. interview
- Gegevensautoriteit Natuur**, 2009. *Nationale Databank Flora en Fauna Informatiebrochure*.
- Gegevensautoriteit Natuur**, 2010. [Online] Available at: "www.gegevensautoriteitnatuur.nl" [Accessed september 2010].
- Hilbers, W.**, 2010. Interview de Meent adviesburo.
- IPO - Kerngroep Europees Milieu- en Klimaatbeleid (KEM) & IPO Kerngroep Milieuregelgeving (KMR)**, mei 2010. *Inventarisatie ontwerp-europese regelgeving milieu, water, natuur en nederlandse milieuregelgeving in voorbereiding*.
- Jans, J.H., Sevenster, H.G. & Vedder, H.H.B.**, 2000. *Europees milieurecht in Nederland*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging**, 2010. [Online] Available at: "www.knnv.nl" [Accessed september 2010].
- Ministerie LNV**, 2005. *Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998*.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit**, 2007. *Handreiking bestemmingsplannen en natuurwetgeving*.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit**, 2009. *Buiten aan het werk? houdt tijdig rekening met beschermde dieren en planten!*.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit**, 2010. *dossier Natuurwetgeving*. [Online] Available at: "www.minlnv.nl" [Accessed oktober 2010].
- Natuurloket**, 2010. [Online] Available at: "www.natuurloket.nl" [Accessed september 2010].
- Nederlandse Mycologische Vereniging**, 2010. [Online] Available at: "www.mycologen.nl" [Accessed september 2010].

- Netwerk Ecologische Monitoring**, 2010. [Online] Available at: "www.netwerkecologischemonitoring.nl" [Accessed september 2010].
- Netwerk Groene Bureaus**, 2010. [Online] Available at: "www.natuurnet.nl/ngb" [Accessed 16 augustus 2010].
- Nlbif biodiversiteitsportaal**, 2010. [Online] Available at: "www.nlbif.nl" [Accessed september 2010].
- Planbureau voor de Leefomgeving**, 2010. *compendium voor de leefomgeving*. [Online] Available at: "www.compendiumvoordeleefomgeving.nl" [Accessed oktober 2010].
- Planbureau voor de Leefomgeving**, 2010a.
www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1046-Aantallenplanten--en-diersoorten.html
- Planbureau voor de Leefomgeving**, 2009.
www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1483-Staat-van-instandhouding-Natura-2000-soorten.html
- Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland**, 2010. [Online] Available at: "www.ravon.nl" [Accessed september 2010].
- Rijksoverheid, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer**, 2010. [Online] Available at: "http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ruimtelijke-ordening/toetsen-ruimtelijke-plannen/toetsen/ecologische-hoofdstructuur" [Accessed oktober 2010].
- Rijksoverheid**, 2010a. [Online] Available at: www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/regelingen/2008/06/10/tekst-wro.html [Accessed oktober 2010]."
- Rijksoverheid**, 2010b. [Online] Available at: www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/vragen-en-antwoorden/wat-is-de-flora-en-faunawet.html
- Rijksoverheid**, 2010c. [Online] Available at: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ruimtelijke-ordening/nota-ruimte>
- Rijksoverheid**, 2010d. [Online] Available at: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2010/11/22/spelregels-ehs.html>
- Schut, J.**, 2010. Interview AltenburgWymenga ecologisch onderzoek bv.
- Soortenbank**, 2010. [Online] Available at: "www.soortenbank.nl" [Accessed september 2010].
- Stichting Analyse, Educatie en Marien Oecologisch Onderzoek**, 2010. [Online] Available at: "www.anemoon.org" [Accessed september 2010].

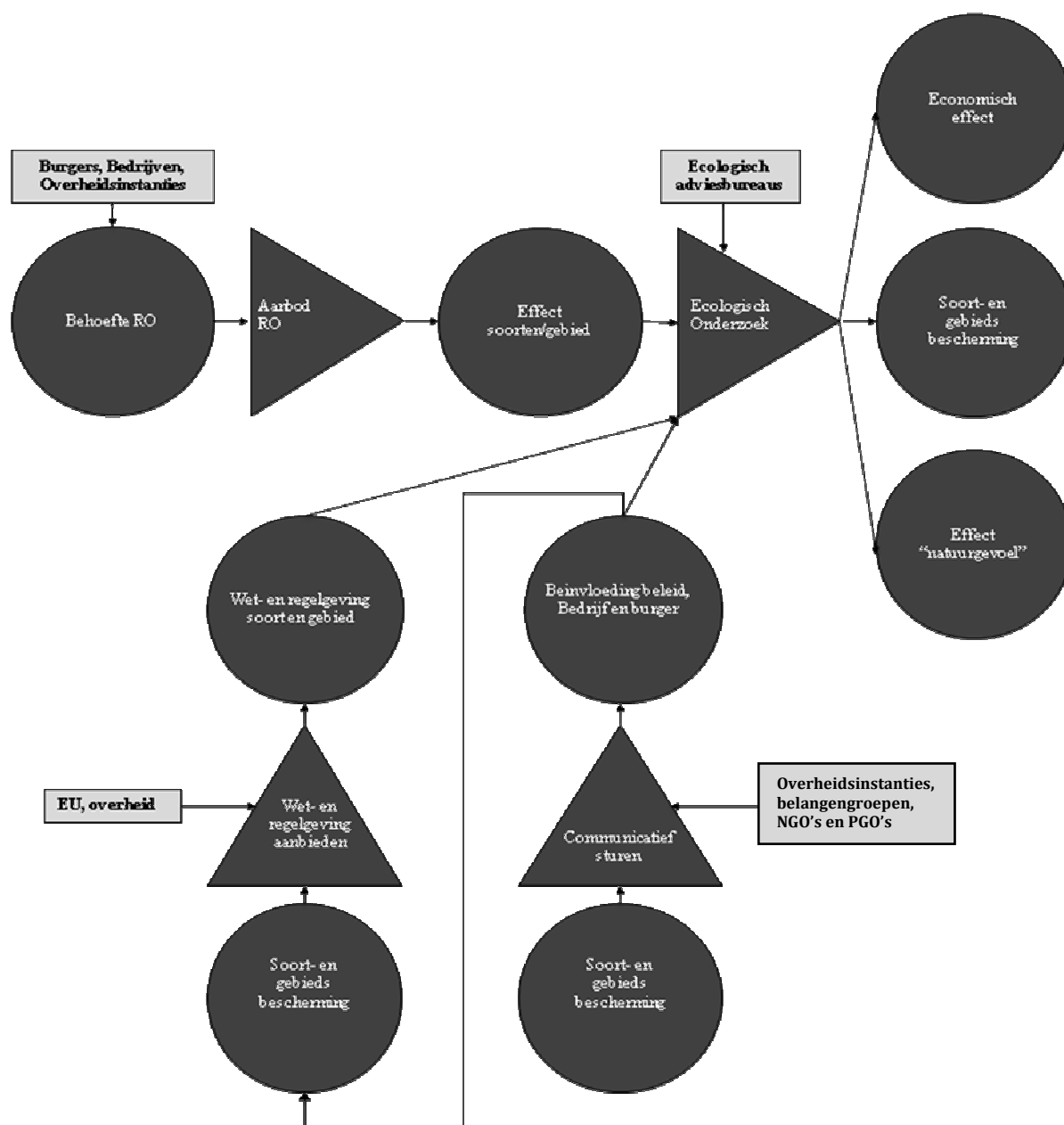
- Stichting Floristisch Onderzoek Nederland**, 2010. [Online] Available at: "www.floron.nl" [Accessed september 2010].
- Stichting TINEA – Kleine Vlinders**, 2010. [Online] Available at: "www.kleinevlinders.nl" [Accessed september 2010].
- Stichting Veldonderzoek Flora en Fauna**, 2010. [Online] Available at: "www.voff.nl" [Accessed september 2010].
- Unie van Bosgroepen, Bosschap, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit**, 2010. [Online] Available at: "www.natuurbeheer.nu" [Accessed september 2010].
- van Denter, M.**, 2010. Interview BugelHajema: bureau voor ruimtelijke ontwikkeling en milieu.
- Vereniging SOVON Vogelonderzoek Nederland**, 2010. [Online] Available at: "www.sovon.nl" [Accessed September 2010].
- Vereniging voor natuur- en milieueducatie**, 2010. [Online] Available at: "www.ivn.nl" [Accessed oktober 2010].
- Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging en Gegevensautoriteit Natuur**, 2010. Vleermuisprotocol 2010. www.gegevensautoriteitnatuur.nl en www.netwerkgroenebureaus.nl.
- VlinderStichting**, 2010. [Online] Available at: "www.vlinderstichting.nl" [Accessed september 2010].
- Vos, P.**, 2010. Interview Vos ecologisch onderzoek.
- Zoogdiervereniging**, 2010. [Online] Available at: "www.zoogdiervereniging.nl" [Accessed september 2010].

7.1 Bijlage 1. Het veld- en beleidsproces van ecologisch onderzoek met betrekking tot de Wet ruimtelijke ordening.

Het horizontale gedeelte van de onderstaande figuur, het veldproces, geeft de behoeftes van burgers, bedrijven en overheidsinstanties weer en de uiteindelijke effecten.

In het beleidsproces, het verticale gedeelte, worden de verschillende actoren en beleidsmaatregelen weergegeven die ingrijpen op het gedrag van burgers, bedrijven en overheidsinstanties in het veldmodel.

7.2 Bijlage 2. Gedragscode van het Netwerk Groene Bureaus (NGB)

Het Netwerk Groene Bureaus geeft met deze gedragscode aan op welke wijze zijn leden deskundig, verantwoord, respectvol en integer adviseren op het gebied van natuur en landschap. Met deze gedragscode zijn de leden van het Netwerk Groene Bureaus aanspreekbaar op de kwaliteit van hun werk. De gedragscode dient als 'basis voor gesprek' tussen bureaus, opdrachtgevers en andere belanghebbenden over het werk van de leden van het Netwerk. Ook biedt de gedragscode de 'basis voor gesprek' tussen de leden onderling met als doel de branche maatschappelijk goed te laten functioneren.

De gedragscode geldt voor de leden van het Netwerk Groene Bureaus: adviesbureaus gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte en veelal gespecialiseerd in ecologische advisering op het gebied van onderzoek, inrichting, beheer en beleid. Binnen deze bureaus werken meerdere disciplines die elk hun eigen beroepscode (kunnen) hebben. Bij hun vakbeoefening houden de medewerkers van de bureaus zich aan de gedragscode van het Netwerk Groene Bureaus én aan hun 'eigen' beroepscodes. Bij conflicterende formuleringen in codes maakt het bureau vooraf een expliciete keuze welke -onderdelen van een- code voor het bureau maatgevend is.

De leden informeren de medewerkers van hun bureaus en eventuele onderaannemers over deze gedragscode en zien erop toe dat zij zich hieraan houden. De leden geven bijvoorbeeld in hun algemene voorwaarden of op een andere geschikte wijze aan dat zij en hun eventuele onderaannemers werken volgens de gedragscode van het Netwerk Groene Bureaus.

Indien leden de gedragscode niet volgen, kunnen belanghebbende partijen dat voorleggen aan het bestuur van het Netwerk. Het bestuur zal zich, hoor en wederhoor toepassend, een oordeel vormen en via een gesprek met het betreffende lid tot een oplossing komen. Als een oplossing buiten bereik blijkt, wordt de klachtenprocedure uit het reglement van het Netwerk gevolgd, met roeyement als uiterst mogelijke sanctie.

1. Deskundig

1. De leden betrachten bij de uitvoering van hun werk actuele deskundigheid en vakmanschap door medewerkers in te zetten die via opleiding en praktijkervaring gekwalificeerd zijn.
2. De leden houden hun deskundigheid en vakbekwaamheid op peil en ontwikkelen die door educatie en door met de opdrachtgever (selectief) de uitvoering van opdrachten te evalueren.
3. De leden gebruiken inzichten, methoden en handelwijzen die door andere deskundigen erkend worden of zijn in staat het gebruik van afwijkende inzichten e.d. te verdedigen ten opzichte van collega-deskundigen.
4. De leden gaan kritiek door collega-deskundigen niet uit de weg en zoeken zo nodig actief discussie om de eigen inzichten én die van collega's te verdiepen.
5. De leden zijn zich bewust van de gevolgen én risico's van hun handelen, zowel voor de opdrachtgever, de natuur als de maatschappij.
6. De leden delen eigen kennis met collega-deskundigen, in een balans tussen het belang van het vakgebied en het eigen commercieel belang.
7. De leden attenderen de opdrachtgever ingeval de uitvoering van een opdracht in strijd wordt geacht met een goede vakuitoefening en zetten zich in om deze strijdigheid op te heffen, of geven de opdracht terug.

2. Verantwoord

8. De leden dragen zorg voor een inhoudelijk verantwoorde advisering, zowel ten aanzien van de belangen van de opdrachtgever, de maatschappij als de natuur.
9. De leden aanvaarden alleen een opdracht indien en voor zover zij over voldoende deskundigheid kunnen beschikken om deze opdracht uit te voeren.
10. De leden zijn te allen tijde bereid desgevraagd verantwoording af te leggen over hun handelen ten aanzien van opdrachtgever, maatschappij en natuur.
11. De leden behartigen de belangen van hun opdrachtgever naar, onder de in deze code genoemde voorwaarden, beste vermogen, waarbij zij zoveel mogelijk bevorderen dat de opdrachtgever een oplossing kiest die een bijdrage levert aan een maatschappelijk verantwoorde ontwikkeling en inrichting van de omgeving.
12. De leden hanteren waar nodig het voorzorgsprincipe ten aanzien van effecten op natuur en landschap.
13. De leden wijzen opdrachtgevers en andere partijen waarmee professionele relaties worden onderhouden, op eventuele strijdigheden van hun gedrag met wet- en regelgeving, met als doel deze strijdigheid op te heffen.
14. De leden voeren geen onderzoek of second opinion uit met als doel of resultaat wettelijke of maatschappelijke vereisten te ontwijken die gebleken zijn uit eerder onderzoek.
15. De leden zetten (onderzoeks)methoden in waarmee de gewenste resultaten op effectieve en ook efficiënte wijze worden bereikt.
16. De leden wijzen opdrachtgevers of andere belanghebbenden bij hun werk waarmee een verschil van mening of conflict bestaat, of waarvan een klacht is ontvangen, waarvoor geen onderlinge oplossing kan worden bereikt, op de mogelijkheid tot bemiddeling of behandeling door het Netwerk Groene Bureaus.

3. Respectvol

17. De leden werken met respect voor de intrinsieke waarde van natuur, in het besef van de complexiteit van natuur en van de relatie maatschappij-natuur.
18. De leden onderhouden met andere leden goede contacten, beconcurreren andere leden niet oneerlijk en laten zich tegenover derden niet negatief uit over andere leden.
19. De leden geven desgewenst bekendheid aan eigen deskundigheid en vakbekwaamheid, echter zonder hiermee professionele reputatie en werkzaamheden van collega's te schaden.
20. De leden verschaffen zich in hun contractvoorwaarden ten aanzien van de opdrachtgever de ruimte om respectvol te kunnen handelen ten opzichte van maatschappij en natuur. Daarin wordt onder meer de verantwoordelijkheid voor het gebruik van verkregen informatie geregeld, evenals de openbaarheid van deze informatie.
21. De leden die gevraagd worden de werkzaamheden van een ander lid te herzien of over te nemen, doen dat op respectvolle en zorgvuldige wijze.
22. De leden leggen bij het beoordelen van elkaars werk op verzoek van een opdrachtgever, alleen professionele standaarden aan en betrekken bij het oordeel geen concurrentie of persoonlijke overwegingen.
23. De leden stellen bij kritiek op werk van collega's via publiciteit de betreffende collega's hiervan vooraf in kennis.
24. De leden stellen werk van collega's niet voor als eigen werk.
25. De leden zijn bij eventuele inschakeling van vrijwilligers transparant naar de op-

- drachtgever over hun bijdrage in zowel de offerte als de rapportage.
26. De leden schaden bij een geschil tussen twee of meer leden onderling de belangen van hun opdrachtgevers niet.
  27. De leden vechten verschillen van mening, klachten of conflicten die andere leden betreffen, en waarvoor geen onderlinge oplossing wordt bereikt niet in het openbaar uit alvorens die voor bemiddeling voor te leggen aan het Netwerk Groene Bureaus.

4. Integer

28. De leden zijn transparant in hun werk en te allen tijde aanspreekbaar op hun integriteit, zowel voor andere leden, opdrachtgevers als derden die belang hebben bij hun werk.
29. De leden voeren hun werkzaamheden zo objectief mogelijk, eerlijk en waarheidsgetrouw uit.
30. De leden dragen bij aan de naleving van wettelijke en maatschappelijke vereisten van ethisch handelen.
31. De leden aanvaarden geen opdracht waarbij een te voorzien en onverantwoord risico bestaat dat gedurende de uitvoering van het werk grote druk tot onethisch handelen ontstaat.
32. De leden laten zich niet beïnvloeden door derde belanghebbenden, anders dan dat zij zich laten overtuigen door wetenschappelijke, wettelijke of maatschappelijke argumenten.
33. De leden dienen geen verschillende opdrachtgevers als hierdoor strijdige belangen kunnen ontstaan, tenzij beide opdrachtgevers schriftelijk verklaren akkoord te gaan met de uitvoering van de werkzaamheden door het lid.
34. De leden doen slechts uitspraken die wetenschappelijk, juridisch dan wel maatschappelijk zijn te beargumenteren.
35. De leden gaan misbruik van hun kennis actief tegen.
36. De leden behandelen de door de opdrachtgever als vertrouwelijk verstrekte gegevens als zodanig.
37. De leden maken zonodig gebruik van het ethisch consult van het Netwerk Groene Bureaus om dilemma's met een ethisch karakter te hanteren.

Vastgesteld in de bestuursvergadering van 17 juni 2008 in Assen en geactualiseerd in de ledenvergadering van 3 februari 2010.

7.3 Bijlage 3. De tabellen met beschermde soorten van de Flora en faunawet.

Tabel 1: Algemene soorten					
Zoogdieren aardmuis bosmuis dwergmuis bumzing dwergspitsmuis egel gewone bosspitsmuis haas hermelijn hutsplitsmuis konijn mol ondergrondse woelmuis ree roze woelmuis	<i>Microtus agrestis</i> <i>Apodemus sylvaticus</i> <i>Microtus minutus</i> <i>Mustela putorius</i> <i>Sorex minutus</i> <i>Erinaceus europaeus</i> <i>Sorex araneus</i> <i>Lepus europaeus</i> <i>Mustela erminea</i> <i>Crocidura russula</i> <i>Cryptolagus cuniculus</i> <i>Talpa europaea</i> <i>Pitymys subteraneus</i> <i>Capreolus capreolus</i> <i>Clethrionomys glareolus</i>	tweekeurige bosspitsmuis veldmuis vos wezel woelrat Reptielen en amfibieën bruine kikker gewone pad middelste groene kikker kleine watersalamander meerkikker Miezen behaarde rode bosmier kale rode bosmier stromkmier zwartrug bosmier	<i>Sorex coronatus</i> <i>Microtus arvalis</i> <i>Vulpes vulpes</i> <i>Mustela marta</i> <i>Anvicola terrestris</i> <i>Rana temporaria</i> <i>Bufo bufo</i> <i>Rana esculenta</i> <i>Triturus vulgaris</i> <i>Rana ridibunda</i> <i>Formica rufa</i> <i>Formica polyctena</i> <i>Formica truncorum</i> <i>Formica pratensis</i>	Slakken wijngaardslak Voetplanten aardaker akkerklokje brede wepmonorchis brede klokje dottelbloem* gewone vogelmelk graauklokje grote kaardenbol kleine maagdenpalm krikkende vogelmelk koningsvaren slanke sleutelbloem zwambloem *n.v.v. spindottelbloem	<i>Helix pomatia</i> <i>Lathyrus tuberosus</i> <i>Campanula rapunculoides</i> <i>Epipactis helleborine</i> <i>Campanula latifolia</i> <i>Coltha palustris</i> <i>Omithogalum umbellatum</i> <i>Campanula rotundifolia</i> <i>Dipsacus fullonum</i> <i>Vicia minor</i> <i>Omithogalum nutans</i> <i>Osmunda regalis</i> <i>Primula elatior</i> <i>Butomus umbellatus</i>
Tabel 2: Overige soorten					
Zoogdieren damhart edelhert eeekhoorn grijs zeehond grote boomuis steenmarter Wild zwijn Reptielen en amfibieën alpenwatersalamander levendbarende hagedis Dagvlinders moerasparelmoervlinder valse heideblauwtje Vissen beempe kleine modderkruiper meerval rivierdonderpad Voetplanten aangebrande orchis aapjenorchis beembreek bergklokje bergnachtsorchis bejenorchis blazsaen blauwe zeedistel bleek bosvogeltje bokkenorchis brede orchis bruine wespmonorchis daislak	<i>Dama dama</i> <i>Cervus elaphus</i> <i>Sciurus vulgaris</i> <i>Halichoerus grypus</i> <i>Apodemus flavicollis</i> <i>Martes foina</i> <i>Sus scrofa</i> <i>Triturus alpestris</i> <i>Lacerta vivipara</i> <i>Euphydryas aurinia</i> <i>Lycasdes ides</i> <i>Noemacheilus barbatulus</i> <i>Cottus taenia</i> <i>Salinus glanis</i> <i>Cottus gobio</i> <i>Orchis ustulata</i> <i>Orchis simia</i> <i>Narthecium ossifragum</i> <i>Campanula rhomboidalis</i> <i>Platanthera chionantha</i> <i>Ophrys apifera</i> <i>Cystopteris fragilis</i> <i>Eryngium maritimum</i> <i>Cephalanthus damascenus</i> <i>Himantoglossum hircinum</i> <i>Dactylorhiza majalis</i> <i>Epipactis atrorubens</i> <i>Allium univium</i>	<i>denim orchis</i> dulse gentiaan franjegentiaan geelgroene wespmonorchis gele helmblom gevekte orchis groene nachtorchis groenwiel grote keversorchis grote muggenorchis gouden sleutelbloem harlekijn herfstschroeforchis hondskruid honingorchis jeneverbes klein glaskruid kleine keversorchis kleine zonnedauw klokjesgentiaan kruisbloed kruisbladgentiaan lange erepijp lange zonnedauw mannetjesorchis maritak moeraswespmonorchis muurbloem pamassia pijlcheefkalk poppmonorchis prachtklokje purperorchis rapunzelklokje rechte driehoeksvaren reioorchis ronde zonnedauw	<i>Goodyera repens</i> <i>Gentiana germanica</i> <i>Gentiana ciliata</i> <i>Epipactis muelleri</i> <i>Pseudofumaria lutea</i> <i>Dactylorhiza maculata</i> <i>Caulis glaucum viride</i> <i>Asplenium viride</i> <i>Urtica dioica</i> <i>Gymnadenia conopsea</i> <i>Primula veris</i> <i>Orchis morio</i> <i>Spiranthes spiralis</i> <i>Anacamptis pyramidalis</i> <i>Hieracium monorchis</i> <i>Juniperus communis</i> <i>Panietania judaica</i> <i>Lithera cordata</i> <i>Dioscorea intermedi</i> <i>Gentiana pneumonanthe</i> <i>Campanula glomerata</i> <i>Corallorhiza infida</i> <i>Gentiana cruciata</i> <i>Veronica longifolia</i> <i>Dioscorea anglica</i> <i>Orchis mascula</i> <i>Viscum album</i> <i>Epipactis palustris</i> <i>Eryngium cheiri</i> <i>Parnassia palustris</i> <i>Arabis hirsuta sagittata</i> <i>Aceras anthropophorum</i> <i>Campanula persicifolia</i> <i>Orchis purpurea</i> <i>Campanula rapunculoides</i> <i>Gymnocarpium robertianum</i> <i>Dactylorhiza majalis</i> <i>praetermissa</i> <i>Dioscorea rotundifolia</i>	rood bosvogeltje ruig klokje schubsaen slanke gentiaan solsortje spaanse ruiter steenruiter staatsheidekraan stengellose sleutelbloem stengelvormig havelkrauid stijl handgraas tongvaen volkruid wespmonorchis veldegentiaan velksalie vleekblauwe orchis vliegmonorchis vogelmelk voortgaardsorchis wantmonorchis waterdrieklokje weideklokje weidekeende nachtorchis wilde gaele wilde herfsttijloos wilde leventbloem wilde marjolain wit bosvogeltje witte muggenorchis zinkklokje zomerklokje zwartsteel Kevers vliegend hert Kreeftachtigen rivierkreeft	<i>Cephalanthus rubra</i> <i>Campanula trachelium</i> <i>Ceterach officinarum</i> <i>Gentiana amarella</i> <i>Orchis militaris</i> <i>Oxium dissectum</i> <i>Dianthus deltoideus</i> <i>Asplenium trichomanes</i> <i>Primula vulgaris</i> <i>Hieracium amplexicaule</i> <i>Calapodium nigridum</i> <i>Asplenium scolopendrium</i> <i>Arnica montana</i> <i>Hammarbya paludosa</i> <i>Gentiana campensis</i> <i>Salvia pratensis</i> <i>Dactylorhiza incarnata</i> <i>Ophrys insectifera</i> <i>Neottia nidus-avis</i> <i>Adonis vernalis</i> <i>Oxium contophora</i> <i>Menyanthes trifoliata</i> <i>Campanula patula</i> <i>Platanthera bifolia</i> <i>Myrica gale</i> <i>Colchicum autumnale</i> <i>Fritillaria meleagris</i> <i>Driganum vulgare</i> <i>Cephalanthus longifolia</i> <i>Pseudorhiza alba</i> <i>Viola lutea calaminaria</i> <i>Leucorum aestivum</i> <i>Asplenium adnigrum-nigrum</i>
Tabel 3: Soorten bijlage IV HR/bijlage 1 AMvB					
Bijlage 1 AMvB Zoogdieren das hoornmarter nikalmuis gewone zeehond veldspitsmuis waterspitsmuis Reptielen en amfibieën adder baarsworm ringlang vinpoetsalamander vuursalamander Vissen beekprik bittervoorn elrits gestippelde alver grote modderkruiper meerkrik Dagvlinders bruin dikkopje dwergblauwtje dwergdikkopje groot gaander witje grote ruogvlinder heideblauwtje toppage kalkgraslanddikkopje kelzenmantel kloverblauwtje purperstreppanelmoervlinder rode vuurvlinder hippochro rouwmantel tweekeurig hoorebeestje veebesparelmoervlinder veenhoorebeestje veldpanelmoervlinder	<i>Melus melos</i> <i>Martes martes</i> <i>Elomys quercinus</i> <i>Phoca vitulina</i> <i>Crocidura leucodon</i> <i>Neomys fodiens</i> <i>Vipera berus</i> <i>Anguis fragilis</i> <i>Natrix natrix</i> <i>Triturus helveticus</i> <i>Salamandra salamandra</i> <i>Lampetra planeri</i> <i>Rhodeus serotus</i> <i>Phoxinus phoxinus</i> <i>Alburnoides bipunctatus</i> <i>Mugilurus foris</i> <i>Lampetra fluviatilis</i> <i>Erynnis tages</i> <i>Cupido minimus</i> <i>Thymelicus acteon</i> <i>Apona crataegi</i> <i>Umenitis populi</i> <i>Plebejus argus</i> <i>Styrimonidia w-album</i> <i>Spialia sertanum</i> <i>Argynnis paphia</i> <i>Cyanitis semiarctus</i> <i>Brenthis iola</i> <i>Palaeochrysopterus</i> <i>Nymphalis antiopa</i> <i>Coenonympha arcania</i> <i>Bolania aquilonis</i> <i>Coenonympha tullia</i> <i>Melitaea cinxia</i>	woudpanelmoervlinder zilvervlek Voetplanten groot zegras Bijlage IV HR Zoogdieren baardveermuis bechstein's vleermuis bever beverveermuis brandt's vleermuis bruine eurasiatse lynx franjestaart gewone doifijn gewone dwergveermuis gewone grootoorveermuis grijze grootoorveermuis grote hoefijzermuis hamster hazelmuis ingekorven vleermuis kleine dwergveermuis kleine hoefijzermuis laatzvleger meervleermuis moervleermuis moervleermuis nathusius' dwergveermuis noorde woelmuis otter rosse vleermuis tuimelaar tweekeurige vleermuis valse vleermuis watersalamander wilde kat witflankdoifijn witsnuitdoifijn Reptielen en amfibieën boornkikker geelbuikruipad gladde slang	<i>Melitaea cinxia</i> <i>Clostrana euphrosyne</i> <i>Zosera marina</i> <i>Myotis mystacinus</i> <i>Myotis bechsteinii</i> <i>Caster fiber</i> <i>Myotis blythii</i> <i>Myotis brandtii</i> <i>Phocoena phocaena</i> <i>Lynx lynx</i> <i>Myotis nattereri</i> <i>Delphinus delphis</i> <i>Pipistrellus pipistrellus</i> <i>Plecotus auritus</i> <i>Plecotus austriacus</i> <i>Rhinolophus ferrumequinum</i> <i>Criquetus crietus</i> <i>Muscardinus avellanarius</i> <i>Myotis emarginatus</i> <i>Pipistrellus pygmaeus</i> <i>Rhinolophus hipposideros</i> <i>Epptesicus serotinus</i> <i>Myotis dasycneme</i> <i>Barbastella barbastellus</i> <i>Pipistrellus nathusii</i> <i>Microtus oeconomus</i> <i>Lutra lutra</i> <i>Nyctalus noctula</i> <i>Tursiops truncatus</i> <i>Vespertilio murinus</i> <i>Myotis myotis</i> <i>Myotis daubentonii</i> <i>Felis silvestris</i> <i>Lagenorhynchus acutus</i> <i>Lagenorhynchus albirostris</i>	hinkkikker kamsalamander knoflookpad muurhagedis poelkikker rugstreeppad veedweestierpad zandhagedis Dagvlinders donker pimpinelblauwtje grote vuurvlinder pimpinelblauwtje rijmblauwtje zilverstreephoorebeestje Libellen bronslibel gaffellibel gevekte witsnuitlibel groene glaazmaker moerbe winterjuffer roestlijke witsnuitlibel rivierambesut strijke witsnuitlibel Vissen houting steur Voetplanten drijvende waterweegbree groenknolorchis kruigend moerasrasschem zomerschroeforchis Kevers brede geelrandwaterroofover geelstreepte waterroofover helderboek juchteekever Tweekeppigen bataafse stroommossel	<i>Rana arvalis</i> <i>Triturus cristatus</i> <i>Pelobates fuscus</i> <i>Podiceps muralis</i> <i>Rana lessonae</i> <i>Bufo calamita</i> <i>Alytes obstetricans</i> <i>Lacerta agilis</i> <i>Maculinea nausithous</i> <i>lycaena dione</i> <i>Maculinea teleius</i> <i>Maculinea arion</i> <i>Coenonympha hero</i> <i>Oxygastra curtisii</i> <i>Ophiogomphus cecilia</i> <i>Leucorhina pectoralis</i> <i>Aeshna viridis</i> <i>Sympecma pectica</i> <i>Leucorhina albifrons</i> <i>Stylurus flavipes</i> <i>Leucorhina caudata</i> <i>Coregonus oxyrinchus</i> <i>Aspinus sturio</i> <i>Luronium natans</i> <i>Liparis loeselii</i> <i>Apium repens</i> <i>Spranthus aestivus</i> <i>Dytiscus latissimus</i> <i>Graphoderus bilineatus</i> <i>Cerambyx cerno</i> <i>Osmoderma ereunita</i> <i>Unio crassus</i>

7.4 Bijlage 4. Interviews met adviesbureaus.

De geïnterviewde adviesbureaus:

Groningen:

- Vos Ecologisch Onderzoek
Geïnterviewde: P. Vos
Altenaweg 22
9321 XE Peize

Friesland:

- Altenburg en Wymenga ecologisch onderzoek b.v.
Geïnterviewde: J. Schut
Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden

Drenthe:

- Adviesburo De Meent b.v.
Geïnterviewde: W. Hilbers
Gasgracht 3a
7941 KG Meppel
- BügelHajema Adviseurs
Geïnterviewde: M. van Denter
Vaart nz 48-50
Postbus 274 9400 AG Assen

Interviewvragen en samengevoegde antwoorden:

	Vragen	Antwoorden
1.	<i>Wat is de missie van uw bureau met betrekking tot ecologisch onderzoek?</i>	Alle bureaus werken met natuur als primaire waarde.
2.	<i>Wat zijn over het algemeen de afspraken met de opdrachtgever wanneer u een bestemmingsgebied ecologisch onderzoekt?</i>	Zie vraag 5.
3.	<i>Beperkt u zich alleen tot de ecologie, of heeft u ook experts wat betreft hydrologie en geologie binnen uw organisatie?</i>	Alle bureaus richten zich alleen tot de ecologie. Sommige bureaus hebben wel mensen met veel kennis in huis wat betreft hydrologie en/of geologie, maar wanneer dit dermate van invloed is op het onderzoek worden hiervoor experts ingehuurd. Basiskennis is bij alle bureaus wel aanwezig.
4.	<i>Binnen welk tijdsbestek dient een onderzoek uitgevoerd te worden en waarvan is dit afhankelijk?</i>	Tijdsbestek is volkomen afhankelijk van de ondervindingen in het desbetreffende gebied bij alle bureaus. Ook de periode is afhankelijk van de soorten en het gebied die hier voorkomen, en wordt ook op deze manier naar de opdrachtgever toe gecommuniceerd.
5.	<i>Wat zijn de chronologische stappen van ecologisch onderzoek met betrekking tot bestemmingsgebieden?</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Vooronderzoek - Offertevoorstel - Quicksan of uitgebreid onderzoek - Adviesrapport <p>Deze stappen, hoewel soms anders genoemd, worden door alle bureaus gehanteerd. Wel verschilt het tijdstip voor en het aantal veldbezoeken. Enkele bureaus gaan bij het vooronderzoek al een keer het veld in. Daarnaast hanteren sommige bureaus een minimum aantal veldbezoeken voor de quickscan.</p>
6.	<i>Zijn er punten binnen deze volgorde die een mogelijke bottleneck zijn?</i>	Vooral tijd en geld opgelegd door de opdrachtgever is een bottleneck voor vrijwel alle bureaus. Daarnaast wordt de rigide vorm van de wetgeving als bottleneck genoemd.
7.	<i>Voert u ook toetsing uit van de onderzochte gebieden?</i>	Toetsing wordt door geen enkel bureau opgenomen in de offerte. Dit wordt gezien als de plicht van handhavingorganen van de overheid aangezien dit zo is omschreven in de wet. Wel wordt door veel bureaus bekeken of een advies uitgevoerd is wanneer zij in de buurt zijn van het desbetreffende gebied.
8.	<i>Hoe wordt over het algemeen verslag gelegd? Welke criteria worden hiervoor gehanteerd?</i>	Verslag wordt door alle bureaus door middel van een adviesrapport gedaan. Daarnaast wordt door een van de bureaus ook een advies in briefvorm aangeboden voor burgers om de kosten te drukken. In deze rapporten wordt het vooronderzoek, de methode, de ondervindingen en het advies beschreven.
9.	<i>Is deze communicatie in</i>	Sommige bureaus stellen zich transparant op door

	<i>begrijpelijke vorm beschikbaar voor de samenleving?</i>	ondervindingen te presenteren voor belanghebbenden of door rapporten openbaar beschikbaar te stellen. Anderen stellen dit niet op prijs en vinden dat een betreffend rapport alleen iets is tussen het bureau en de opdrachtgever. Ook wordt deze keus wel bij de opdrachtgever gelegd.
10.	<i>Hanteert u naast de Flora- en Faunawet en de Natuurbeschermingswet nog enige andere richtlijnen?</i>	De Ecologische Hoofdstructuur is genoemd en de Boswet, maar deze wordt eigenlijk nooit gebruikt omdat het een andere tak van onderzoek is.
11.	<i>Welke richtlijnen missen naar uw mening binnen de wet? Is er behoefte aan standaardisering?</i>	Richtlijnen missen er volgens de bureaus niet, en meer standaardisering is vrijwel niet mogelijk naar hun mening. Een minder rigide vorm van de wetgeving, beter overleg met ecologische adviesbureaus zijn meer een gemis.
12.	<i>Welke criteria, methodes en procedures worden voor ecologisch onderzoek gehanteerd?</i>	Criteria, methodes en procedures van vooral PGO's en het NGB worden gebruikt, daarnaast uit wetenschappelijk onderzoek en welke door de bureaus zelf ontwikkeld of aangepast zijn.
13.	<i>Zijn deze criteria bij elk onderzoek gelijk of is dit afhankelijk van de situatie? Zo ja, waarvan is dit dan afhankelijk?</i>	De criteria zijn veelal gelijk, maar elk gebied is anders en bevat andere soorten waardoor voor elk project een andere aanpak nodig is.